

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU
Kandidatexamensarbete, 15 hp

**KONTEXTBESKRIVNINGAR
ELLER KOMPLEXA OCH ANGELÄGNA SITUATIONER
-en studie i samtida beskrivningar av landskapsarkitektens kontext**

Anna Valman

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Område Landskapsarkitektur, Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) Alnarp
Landskapsarkitekturprogrammet
2011-05-20

SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet
Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Område Landskapsarkitektur

Författare: Anna Valman

Titel (sve): Kontextbeskrivningar eller komplexa och angelägna situationer - en studie i samtida beskrivningar av landskapsarkitektens kontext

Titel (eng): Context descriptions or complex and concerning situations – a studie in contemporary descriptions of the landscape architect context

Nyckelord (6-10 st): landskapsarkitektur, kontext, kontextbeskrivningar, angelägenheter, problem, etik, begrepp

Handledare (SLU/extern): Anna Jakobsson, Område Landskapsarkitektur, SLU Alnarp

Examinator (SLU/extern): Eva Gustavsson, Område Landskapsarkitektur, SLU Alnarp

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Omfattning (hp): 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2011

Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANDRAG

ABSTRACT

INLEDNING

- Bakgrund s. 4
- Problemformulering och frågeställning s. 4
- Mål och syfte s. 5
- Material och metod s. 5

TEORETISKA PERSPEKTIV

- Angelägenheter genom Thomas R. Fischer s. 8
- Angelägenheter genom IFLA s. 9
- Angelägenheter genom Peter Sloterdijk s. 10
- Angelägenheter genom Bruno Latour s. 12
- Samtiden s. 14

ARTIKLAR/BESKRIVNINGAR

- Artikel 1 / "Landscapes as Complex Adaptive Systems. Vital New Territories for Design and Planning" s. 16
- Artikel 2. / "Eutopia Now!" s. 17
- Artikel 3. / "Idea-Driven Practices" s. 18
- Artikel 4. / "Landscape Architectural Practice Now" s. 20
- Artikel 5. / "Once Theory to Practice, Now Practice to Theory?" s. 21
- Artikel 6. / "Sustainable beauty. The performance of appearance. A manifesto in three parts" s. 22
- Artikel 7. / "Beijing's New Urban Countryside- Designing with Complexity and Strategic Landscape Planning" s. 23
- Artikel 8. / "Landscape architecture's commitment to landscape concept: a missing link?" s. 25
- Artikel 9. / "Unsettling eco-scapes: aesthetic performances for sustainable futures" s. 26
- Artikel 10. / "Qualifying urban landscapes" s. 27

DISKUSSION

- Angelägenheter: etik/estetik/politik s. 29
- Angelägenheter: problem s. 31
- Angelägenheter: begrepp och kategorier s. 33
- Material- och metodkritik s. 35
- Avslutande reflektion/avslutning s. 37

KÄLLFÖRTECKNING

- Elektroniska källor s. 39
- Tryckta källor s. 41

SAMMANDRAG

Landskaparkitekturen kan beskrivas som ett brett och tvärvetenskapligt område. Det går dock ändå att tala om specifika landskapsarkitektoniska förhållningssätt, något som formuleras inom utbildningarna, olika debattforum, genom facklitteratur, facktidskrifter och genom praktiken självt. Någonstans börjar och slutar landskapsarkitektonisk kunskap. Någonstans börjar och slutar det landskapsarkitektoniska fältet.

Hur beskrivs då landskapsarkitektens kontext i ett urval samtida arkitekturperiodika?

I denna uppsats har ett antal artiklar publicerade mellan 2008 och 2011 analyserats. Beskrivningarna av landskapsarkitektens kontext i artiklarna har sedan fördjupats och breddats med hjälp av fyra teoretiska perspektiv. Analysen resulterar i en mångfald olika beskrivningar, där landskapsarkitekturens gränser och nödvändiga gränsöverskridande framträder. Här visas hur landskapsarkitekturen förhåller sig till andra discipliner och till omvärlden samtidigt som både omvärld och andra kunskapsområden gör avtryck i landskapsarkitekturen. Kontextbeskrivningarna fördjupar förståelsen för det samtida landskapsarkitekturfältets problem och begrepp samt etiska, estetiska och politiska föresatser.

Resultatet redovisar en ömsesidig dynamik mellan globala skeenden, en förändrad världsbild och den enskilda disciplinen, en dynamik som i sin tur genererar metoder vilka tillåter prioriteringar och avgränsningar. Själva behovet av att ifrågasätta och påverka den egna kontexten framträder som en drivande kraft genom uppsatsen, och resultatet av detta ifrågasättande öppnar för en fortsatt diskussion om vad som är landskapsarkitekturens angelägenhet i varje nytt projekt och hur framtida uppgifter skulle kunna utformas.

ABSTRACT

Landscape architecture can be described as a broad and interdisciplinary professional field. However, it is possible to speak of a specific landscape architectonic way of thinking, something that is framed by the higher education, various forums of debate, specialist literature, specialist journals and by the practice itself. At a certain point landscape architectural knowledge begins and has an end. At a certain point the landscape architectural field begins and has its end.

How, then, is the landscape architectural context described in a selected number of contemporary architecture journals?

In this essay a number of articles published between 2008 and 2011 has been analysed. The descriptions, in the articles, of the context of the landscape architect, has been further deepened and broadened by four theoretical perspectives. The analysis result in a diversity of descriptions, where the boundary of landscape architecture and where the necessity of crossing boundaries are revealed. What shows is how the field of landscape architecture relates to the surrounding world as well as to other professions and at the same time the surrounding world and other fields of knowledge is part of landscape architecture.

The context descriptions increases the understanding of problems and concepts as well as ethics, aesthetics and politics within the contemporary landscape architectural field. The result state a reciprocal dynamics, between global processes, a changed worldview and the particular discipline, a process that generates instruments that allow some things to be of greater concern than others. The very necessity of questioning and to have an impact on the own context is revealed as a driving force throughout the essay and the results of the questioning opens up for a continuing discussion of what is the matter of concern for landscape architecture in every new project and how future assignments could take form.

INLEDNING

Bakgrund

”Aymara – indianderna i Sör-Amerika pekar som de eneste föran seg når de snakker om fortiden, og bak seg nor de snakker om fremtiden. Fremtiden ligger bak dem. I følge forskerne har det noe å gjøre med at man setter likhetstegn mellom det dem man ikke vet noe om og det man ikke kan se, slik at man kan se det man har gjort, men ikke det man ikke har gjort. Men setter vi disse menneskenes rom- og tidsbilde inn i et større perspektiv, trer vi inn i et sveart intressant rom, der fremskrittets retning ikke lenger kan tas for gitt, og fortiden ikke på noen måte er tillbakelagt.” (Helsing Almaas, 2011, s 9)

Det som Ingerid Helsing Almaas(2011) närmar sig i ledaren ”Framtiden ligger bak oss – arkitekturens år”, i januarinumret av *Arkitektur N*, är den historiska kontextens roll för arkitekturen. I den för oss självklara gestiken, att vi pekar framåt och framför oss som en hänvisning ut i framtiden, det okända, och att vi på motsvarande sätt lägger historien bakom oss och vänder den ryggen, blottar Helsing Almaas ett annat sätt att tänka. För Aymaraindianerna, visar Helsing Almaas, är gestiken och tänkandet omvänt; det som varit, historien, och det som är, nuet, ligger framför oss, och vi kan se och betrakta resultatet. Men framtiden, som vi inte vet något om och inte heller kan se, måste därför ligga bakom oss i rummet. ”Framtiden ligger bak oss” sammanfattar Helsing Almaas, och blandar de båda synsätten. Framtiden är både okänd och bakom oss, som för Aymaraindianerna, men den är också bakom oss på vårt traditionella sätt att se, då framtiden bygger vidare på det som historien grundlagt. (Helsing Almaas, 2011, s 9)

På vilket sätt vår situation och kontext, eller för att använda Helsing Almaas ord, historia, framträder för oss avgör vilken riktning vi väljer att ta in i framtiden. Det handlar om sätt att tänka.

Problemformulering och frågeställning

Precis som Helsing Almaas med hjälp av Aymaraindianerna gör tydligt, är det i synen på vår historia och samtid vi odlar våra framtidsvisioner. Landskapsarkitekturen hämtar sin teoretiska grund från en mängd olika fält. Den är i sig tvärvetenskaplig. Hur sker då mötet mellan professionens egna tvärvetenskapliga bakgrund och den ännu mer sammansatta verklighet som är arbetsfältet? Med vilket synsätt möter landskapsarkitekten sin kontext, och vad ser landskapsarkitekten som sin kontext? Uppsatsens huvuddel ägnas åt att analysera olika skribenters, teoretikers och arkitekters beskrivningar av landskapsarkitektens kontext för att undersöka huvudfrågan: Hur beskrivs landskapsarkitektens kontext?

Den personliga utgångspunkten för arbetet handlar om hur jag som landskapsarkitektstudent uppmanas till en holistisk världsbild samtidigt som resonemang av olika orsaker, till exempel begränsad tid eller format, ofta måste reduceras för att göras lättillgängliga. Hur påverkas professionen av dessa samtidiga

skeenden, där förståelsen av hur komplex vår kontext och arbetsuppgift är finns parallellt med att vissa ämnen kan sägas vara mer angelägna än andra?

Mål och syfte

Målet är att analysera beskrivningar av landskapsarkitektens kontext i ett antal textdokument. Genom de olika beskrivningarna av landskapsarkitektens kontext, önskar jag bidra till en ökad förståelse för denna. I ljuset av analysen ges också perspektiv på landskapsarkitektens arbetsuppgift och roll, och på så sätt kan uppsatsen bidra till en diskussion kring just arbetsuppgift och roll.

Material och metod

I uppsatsens huvuddel kallad "Artiklar/Beskrivningar" används materialet hämtat ur arkitekturteoretisk periodika. De valda tidskrifterna är två till antalet och är publicerade 2008-2011. Tidskrifterna ges ut på olika platser och representerar olika geografiska områden, Nordamerika, Europa och Norden. Detta urval överensstämmer med vad som kan kallas en västerländsk landskapsarkitektonisk teoretisk kontext, och kan fungera som en representation av den teoretiska grund vi får som studenter på landskapsarkitekturprogrammet på Alnarp, där man ges en teoretisk grund hämtad från Nordamerikas, Europas och Nordens landskapsarkitektur och teoretiker. Skribenterna behöver dock nödvändigtvis inte vara européer för att publiceras i den europeiska tidskriften. Motsvarande förhållande gäller för skribenterna i de andra tidskrifterna

Tidskrifterna är *Harvard Design Magazine*, *HDM*, utgiven av Harvard University Graduate School, samt *Journal of Landscape Architecture*, *JoLa* utgiven av ECLAS, European Council of Landscape Architecture Schools. I ett tidigt skeede övervägdes artiklar från *Nordisk arkitekturforskning* utgiven av Nordisk förening för arkitekturforskning. *Harvard Design Magazine* är en nordamerikansk tidskrift för arkitektur, landskapsarkitektur, urban design och planering. Skribenterna är teoretiker och arkitekter från olika fält och artiklarna är essäistiskt skrivna. Artiklarna i *Journal of Landscape Architecture* och *Nordisk arkitekturforskning* håller formmässig akademisk praxis och skribenterna är lärare, forskare och professorer på något europeiskt universitet. Vid genomläsningarna av tidskriftsmaterialet, valdes dock *Nordisk Arkitekturforskning* bort. I jämförelse med de andra tidskrifterna, innehåller artiklarna i *Nordisk Arkitekturforskning* forskningsmaterial inom snävare ämnesområden på ett sådant sätt att artiklarna inte var tillämpliga för uppsatsens frågeställning. Jag har gått igenom alla artiklar, årgångarna 2008-2011, i *Harvard Design Magazine*, *HDM* och *Journal of Landscape Architecture*, *JoLa*, för att kunna välja ut de artiklar som är relevanta för uppsatsens ämne. Det är således ämnets relevans som har fått styra antalet valda artiklar och vilka artiklar som utvalts, därför är här ingen jämn fördelning mellan årgångarna, men däremot är det en jämn fördelning mellan tidskrifterna: fem artiklar ur varje tidskrift. Detta då skillnaderna mellan tidskrifterna varit viktiga att behålla, då de har olika fokus, olika interna debatter eller artikelföljetänger, något som ger variation till materialet.

Den tidsmässiga avgränsningen, 2008-2011, är samma tidsperiod som jag själv studerat till landskapsarkitekt, och innebär därför att artiklarna publicerats under min samtid. Artiklarna är också i och med detta samtidiga med varandra. En av artiklarna är publicerad i ett höst-/vinternummer, 2007/2008, av *Harvard Design Magazine* och har därför publiceringsdatum 2007.

I avsnittet "Teoretiska perspektiv", ges en teoretisk referensram genom fyra teoretiska perspektiv. Dessa fyra perspektiv genererar begrepp och resonemang som används för att kunna fördjupa och bredda uppsatsens frågeställning. Förhållandet mellan artikeltexterna från periodikamaterialet och de fyra teoretiska perspektiven, som hämtats från både tryckta och elektroniska källor, har varit dynamiskt, då valet av dessa texter ömsesidigt implicerat varandra; den ena vald i kraft av den andra och genom att vara en förutsättning för den andra. De fyra teoretiska perspektiven används dock inte explicit i uppsatsens huvuddel utan i diskussionsavsnittet. De valda teoretiska texterna är också hållna inom en nära förestående tidsram, skrivna 2000-2010.

Det första av de fyra perspektiven är Tomas R Fisher, författare till boken *In the Scheme of Things. Alternative thinking on the Practice of Architecture* som är en bearbetning av artiklar och universitetsföreläsningar Fischer skrivit och hållit. Fischer är författare, dekanus på College of Architecture and Landscape Architecture vid University of Minnesota samt medredaktör och skribent på tidskriften *Architecture Research Quarterly* (Fischer 2000). Det andra perspektivet är riktlinjer enligt International Federation of Landscape Architecture, IFLA, den internationella organisation som företräder landskapsarkitektyrket och de enskilda praktikerna (IFLA 2011a[online]). Det tredje och fjärde perspektivet är två filosofiska röster vars texter och argumentation, kan sägas vara i den kontinentala traditionen, där texten är av ett resonerande essäistiskt slag, i motsats till den form och akademiska praxis vilken denna uppsats är skriven inom. Både Peter Sloterdijk och Bruno Latour ger uppsatsen ett tillskott av två filosofiska begreppsapparater. Sloterdijk är professor i filosofi och estetik samt rektor vid Staatliche Hochschule für Gestaltung Karlsruhe (Staatliche Hochschule für Gestaltung Karlsruhe 2011[online]). I uppsatsen används utdrag ur det filosofiska verket *Spheres*, tillsammans med artiklar av och om Sloterdijk. Bruno Latour är antropolog och filosof, professor vid Sciences Po Paris (Latour 2011[online]). Latours egen hemsida, där författaren själv låter publicera egna artiklar, tillsammans med en artikel ur boken, *Making Things Public. Atmospheres of Democracy*, där Latour, också medverkat som redaktör, har använts.

De båda första perspektiven ger röst åt arkitektpraktiken, då både Fischer och IFLA kan sägas förestå arkitekten/landskapsarkitekten ur ett pragmatiskt perspektiv. Sloterdijk och Latour anslår genom sina filosofiska och sociologiska resonemang ett större och mer allmänmänskligt perspektiv, men de gör framförallt användbara samtidsanalyser. De använda dokumenten i "Teoretiska perspektiv" är förstahandskällor, med ett undantag för en artikel om Sloterdijk. Eftersom artikeltexterna i "Artiklar/Beskrivningar" hänvisar till många olika källor och till sina format inte kan göra en fullt lika grundlig genomgång av begrepp eller teman, hjälper resonemangen i "Teoretiska perspektiv" till med att fördjupa förståelsen av artiklarna, och kan användas som verktyg för tolkning genom hela uppsatsen.

Metoden för uppsatsen har varit dokumentstudier, där materialet bearbetats med hjälp av en form av kvalitativ textanalys. Förhållningssättet till de använda texterna har varit humanistiskt-hermeneutiskt (Davidsson & Patel, 2003, s. 29; Andrén & Rosenqvist (red.), 2006, s. 32), där läsningen resulterat i en kvalitativ analys av begrepp, teman och resonemang, vilka har använts i de olika texterna. Uppsatsdelarna "Teoretiska Perspektiv" och "Artiklar/Beskrivningar" inbegriper varandra, då de genom parallella läsningar formats och uttryckts ur och genom varandra, och på grund av denna sammanbundenhet har teman utvecklats, vilka har använts i uppsatsens diskussionsdel. I "Teoretiska Perspektiv" framhålls och redovisas de fyra perspektivens olika resonemang. I delavsnittet "Samtiden" redogörs för olika beskrivningar av vår samtid. I uppsatsens huvuddel "Artiklar/Beskrivningar" presenteras de valda artiklarna kronologiskt och analyseras innehållsmässigt i förhållande till uppsatsens frågeställning. Den explicita kopplingen mellan delarna "Teoretiska Perspektiv" och "Artiklar/Beskrivningar" redovisas i uppsatsdelen "Diskussion". Där diskuteras artiklarna tematiskt med hjälp av jämförelser artiklarna emellan å ena sidan och mellan artiklarna och de teoretiska perspektiven å andra sidan. De teoretiska perspektiven har också använts att ta avsats ifrån, för att kunna utveckla resonemanget inom varje tema, och i syfte att föra diskussionen till resonemang utanför dessa teman (Burnard 1991 s. 462; Holme & Solvang 1997 s. 78).

Användandet av begreppen kontext och arkitektur, i uppsatsen behöver förtydligas. Begreppet kontext används frekvent i de textdokument som analyseras. Avsikten är inte att ge någon heltäckande beskrivning av begreppet eller att definiera det, utan att få det belyst av många olika författare genom hela texten. Begreppet kan på så vis utvecklas och ge upphov till en mångfald olika tolkningar.

I uppsatsen tolkas begreppet arkitektur som gällande både, arkitektur, landskapsarkitektur, urban design, urban planering och fysisk planering, då många teoretiker och praktiker skriver och arbetar i gränslandet mellan disciplinerna. Det läggs ingen fokus på att klargöra likheter eller skillnader mellan arkitektur och landskapsarkitektur, däremot rör uppsatsens titel och frågeställning landskapsarkitektens kontext och det är utifrån landskaparkitektens horisont textmaterialet har valts ut.

TEORETISKA PERSPEKTIV

Var börjar en beskrivning av landskapsarkitektens kontext? Nedan redovisas fyra olika perspektiv, vilka ger olika ingång till ämnet. Vad som håller perspektiven samman är den lyfta blicken, som inte ser precisa handlingar eller faktiska projekt, utan håller tänkandet bakom, för ögonen. Hur och på vilket sätt går det att se på vad som är en professions kontext? Hur och på vilket sätt går det att se på att vara i, och vara förbunden med, världen och för att ta ännu ett steg tillbaka: hur kan vi förstå vår samtid? Det första delavsnittet ger den mest konkreta av alla beskrivningar, nästkommande delavsnitt blir något mer abstrakt för att låta hela avsnittet avslutas med beskrivningar av den tid som kan kallas samtiden, i vilken vi lever och verkar nu.

Angelägenheter genom Thomas R. Fischer

Thomas R. Fischer, arkitekturteoretiker och prefekt på College of Landscape Architecture i Minnesota, inleder sin bok *In the Scheme of Things- Alternative Thinking on the Practice of Architecture*(2000) som många författare, genom att placera det egna förhållningssättet i resonans med en förändrad världsbild. Fischer konstaterar att världen inte längre går att betrakta som mekanisk, med enkla orsak/verkan-samband, utan att processer och flöden av ekonomi, information och människor i grunden transformerat vår världsbild och på det sätt människor organiserar sig i arbete och socialt liv (Fischer, 2000, ss. 1-4).

Vad Fischer har stor tilltro till är design som arbetsverktyg, trots att det är betydligt långsammare än den typ av snabba informationsutbyten som på många sätt präglar vår samtdiskultur, detta då design som metod är flexibel i förhållande till nya behov och nya kontexter (Fischer, 2000, s. 4). Det som varit designvärldens traditionella arbetsmetoder, att sätta samman grupper av individer i förhållande till ett specifikt projekt och därmed en specifik kontext, är en typ av problembaserat arbetssätt som passar många olika arbetssituationer idag. Det problembaserade lärandet har också kopierats inom undervisningsväsendet, i utbildningssituationer och är framförallt framgångsrikt i designundervisning, menar Fischer utifrån sin amerikanska kontext, något som också gäller på svenska universitet och högskolor [egen anmärkning](Fischer, 2000, s. 5)

Med design som metod menar Fischer ett både brett och kritiskt tänkande kring problem. Därtill kommer förmågan att se mönster, likheter och relationer i tillsynes kaosartade situationer (Fischer, 2000, s. 5 och s. 12). Organisationer, operationer, system, koder, policyfrågor med mera kan tänkas i termer av design vilket gör att designstudenten eller designern inte är begränsad till den fysiska miljön. Istället ser Fischer att designtänkande, det vill säga, problembaserat tänkande, har ett utvidgat arbetsfält, vars storlek och omfång inte går att bestämma utan kommer att visa sig som en efterfrågan på just design som metod (Fischer, 2000, s 5). Landskapsarkitekter är den grupp av designers som hittills hittat arbetsuppgifter igenom ett projekts olika stadier, från analys till förvaltning, något som kan bero på disciplinens holistiska tänkande kring en plats eller en region, menar Fischer. Men för att kunna förvalta och fördjupa ett

projekt under lång tid gäller det att sätta samman tvärdisciplinära lag, som verkligen kan lösa en beställares problem, och på så sätt befästa behovet av den egna praktiken (Fischer, 2000, s. 7).

Angelägenheter genom IFLA

Det går också att närma sig frågan om landskapsarkitektens kontext utifrån landskapsarkitektens roll och arbetsuppgift som perspektiv. International Federation of Landscape Architecture, IFLA, är den organisation som representerar de nationella landskapsarkitektorganisationerna, i Sverige är den nationella organisationen Sveriges Arkitekter, och de enskilda landskapsarkitekterna globalt. Organisationen är demokratisk, ideell, icke-politisk, och statligt obunden (IFLA, 2011a[online]).

IFLA har ställt upp en etisk kodex i tre punkter, vilken framlägger de uppföranderegler som råder inom IFLA. Enskilda landskapsarkitekter bjuds in att arbeta efter IFLA:s etiska standard (IFLA, 2011e[online]). Avsikten med de etiska reglerna är att förtydliga och föreslå, som högsta standard, vad man, som samhälle, beställare eller praktiker, kan förvänta av en landskapsarkitekt. IFLA kan här sägas, på ett annat sätt än Fischer ovan, definiera ett landskapsarkitektoniskt sätt att tänka och handla.

Den första paragrafen rör IFLA:s etiska förhållningssätt mellan samhället och beställare; organisationen är t ex. opartisk i rättstvister, men verkar för en utveckling av professionen och för en förbättrad kommunikation mellan praktiker och samhället. Den sista punkten i första paragrafen handlar om landskapsarkitektens miljöansvar och att professionen bör verka för en miljömedveten allmänhet:

”1.6 To undertake public service in local governance and environment to improve public appreciation and understanding of the profession and environmental systems.” (IFLA, 2011e[online])

Paragraf nummer två tar hand om etiska frågor landskapsarkitekter emellan. Att landskapsarkitekter bland annat bör stödja varandra i arbetet, och ta hjälp av en lokal praktiker vid arbete i annat land för att säkra att den lokala kontexten tas i beaktande (IFLA, 2011e[online]). Under den tredje paragrafen, landskap och miljö, finns följande punkter:

“3.1 To recognize and protect the cultural and historical context and the ecosystem to which the landscape belongs when generating design, planning and management proposals.

3.2 To develop, use and specify materials, products and processes which exemplify the principles of sustainable management and landscape regeneration.

3.3 To advocate values that support human health, environmental protection and biodiversity. “(IFLA 2011e[online])

Platsspecificitet, kan beskrivas som den grundförutsättning vilken genomsyrar de etiska ställningsstaganden ovan, och det går att tolka att IFLA:s etiska kodex föreslår ett respektfullt förhållningssätt till det som redan är och har gjorts eller skapats. På detta sätt kan punkternas hantering av historia, platsers materialitet och hållbarhets frågor beskrivas som ett resultat av vördnad inför platsers beskaffenhet. Vad en etisk referensram gör, är inte att beskriva praktiken utifrån vad den gör, utan behandlar moralfrågor om vad ett riktigt handlande är eller skulle kunna vara.

Förutom organisationens egna stadgar har IFLA slutit avtal mellan tre för fältet viktiga aktörer, International Council on Monuments and Sites(ICOMOS), International Union of Architects(IUA) och The International Federation of Park and Recreation Administration(IFPRA). Samarbetsavtalen formuleras utifrån en gemensam uppfattning om att beröringspunkterna är så många mellan medlemmarnas praktiker att utveckling, åtagande och verksamhet bör stödjas dem emellan (IFLA, 2011d[online]; IFLA 2011b[online]; IFLA 2011c[online]). Genom samarbetsavtalen breddas yrkesrollens åtagande i korrespondens med det sätt organisationen finner överlappningar mellan professioner och hur dessa bör utvecklas och fördjupas.

IFLA riktar ytterligare ett dokument mot frågan om landskapsarkitektens kontext, och det är när svaret på frågan om vad som landskapsarkitektens uppgift är definieras i tretton punkter. Spännvidden mellan praktiska uppgifter, så som att övervaka andras arbete, finns sida vid sida med yrkets progressiva forskningsinriktning (IFLA, 2011f[online]). Definitionen av yrkets roll, får här bidra till en beskrivning av praktikens avgränsande blick mot en mycket komplex värld. Det går också att jämföra ordvalen i den etiska kodexen med ordvalen i yrkesdefinitionen. Orden: känna igen och bevara, eller företräda värden på en plats eller för människor, vilka används i den etiska kodexen, kan för en praktiker tolkas olika, men vilar på grundidén om att ett värde kan omformuleras till en aktiv handling, i definitionen av yrket däremot är det handlingen som sådan som beskrivs. Yrkets uppgift är, enligt IFLA:s definition, att utföra materiella förändringar eller bevarande, genom planering, förvaltning och design, från lokal till multinationell skala (IFLA, 2011f[online]). Landskapsarkitekten kan därför tolkas vara en profession som söker sin uppgift där det finns materiella brister av något slag, eller där risken för att en kvalitet skulle kunna gå förlorad måste bedömas. Människan som är beställare eller brukare av landskapsarkitektens produkt finns implicit genom textens riktning, då landskapsarkitekten till exempel ska bidra med en funktionell och estetisk design eller verka för en medvetenhet om miljön. Definitionen av yrkets roll är således lika inriktad på platsspecificitet som organisationens etiska kodex (IFLA, 2011f[online]; IFLA, 2011e[online]).

Angelägenheter genom Peter Sloterdijk

Filosofen Peter Sloterdijk har i sin trilogi, *Spheres*, "Sfärer", skapat en teori om rum som en grundläggande antropologisk förutsättning. I Sloterdijks verk är människans skapande av rum också ett medskapande av vad det är att vara människa. Sfärteorin försöker inte förklara men utför spatials tolkningar av världen, skriver Sloterdijk själv, något som gör detta verks vokabulär, tillsammans med begrepp och resonemang ur

andra texter av samma författare, användbara för att förstå en arkitektonisk kontext (Sloterdijk, 2009 [online]).

Genom Sloterdijks analys av begreppet sfär går det att förstå hur rum är uppbyggda. Sloterdijk menar att levande rum beror på en välfungerande insida. Med hjälp av metaforen såpbubblan, vars utsida så tydligt är ett resultat av en jämnt fördelad luftmassa på insidan, går det för Sloterdijk att förklara sfärer, som på samma sätt är konstituerade från insidan och ut (Sloterdijk, 2009[online]).

”The things that are most delicate become objects only later”(Sloterdijk, 2008, s. 39). Sloterdijk börjar resonera kring vad som angår och bekymrar oss människor. De fina utsöktheter så som luften vi andas eller de sfärer i vilka vi lever och rör oss i och vilka vi konstituerar oss själva inom, blir angelägenheter först då de visar sig instabila och till och med fragila, möjliga att förstöra (Sloterdijk, 2008, s 39). Det som Sloterdijk kallar utsökthet eller bakgrund, beskriver hur och på vilket sätt vi tankemässigt behandlar vår omgivning fram till den dag då självklarheter framträder för oss genom dess frånvaro. Luften vi med självklarhet andas blir en angelägenhet, och ett ämne för teori och tänkande, då den smutsas och förstörs. Sloterdijk förstår alltså ren luft som frånvarande då dess forna egenskap av att vara ren, och som ren självklar, försvinner. Det som varit tyst, det som en gång varit bakgrund och självklart flyttas till förgrunden. En rörelse som får Sloterdijk att benämna vår tid som det explicitas tid. Vi lever i en tid av framträdande (Sloterdijk, 2008, s 42).

Hur förhåller vi oss till vår i-världen-varo¹ då vi artikulerar vår omvärld samtidigt som vi är en del av denna? Inte minst som konstruerande, skapande arkitekter, omöjliggörs det självklara, då tingen redan är formulerade innan de hinner framträda för oss igen (Sloterdijk, 2008, s 40). När så många delar av de sfärer vi lever i störts eller förstörts och vi tvingas rekonstruera det som varit basalt och som vi tog för självklart, förändras alltså vår syn på oss själva i världen och världen självt. ”The real fundamental term for modernity is not revolution, but explication” menar Sloterdijk, för i det ögonblick som något sätts i förgrunden och blir närvarande, blir det ett objekt som kan funderas ut och tillverkas (Sloterdijk, 2008, s 42).

Det finns i vår kultur, verktyg som var och en vecklar ut och klär av omvärlden i sin explicitet. Begreppet omvärld eller miljö, tyskans Umwelt, är ett sådant. Omvärld introducerades, förklarar Sloterdijk, av biologen Jacob von Uexküll år 1909. Utifrån synsättet att livet alltid redan är liv i en specifik omvärld/miljö, och således alltid liv utifrån denna miljö, i motsats till andra främmande miljöer, beskrev Uexküll omvärlden som en plats av obalans och fara, så länge ett djur eller en växt inte var anpassade till den. Således, skriver Sloterdijk, började kritiken av holismen². Omvärld kan i och med Uexkülls beskrivning aldrig vara hel, totalitär eller någon välvillig natur. Sloterdijk konstaterar att vi inte kan lita på vår omvärld, och därför kan den också bli en angelägenhet och flyttas fram ur sin bakgrund och till förgrunden. I kraft av att världen allt mer förstörs och förgiftas träder den också fram för Sloterdijk, och han kallar ordet

¹ Sloterdijk använder en Heideggersk term, vilken kan fördjupas bland annat i kapitel 2. i Martin Heideggers *Varat och Tiden* (Heidegger 1992)

² Holism, förklaras delvis genom att ordet bygger på grekiskans holos, hel, odelad. Holism är enkelt förklarat läran om att helheter är mer än summan av sina delar. (Filosoflexikonet1988)

omvärld ett resultat av en grundläggande ny världsbild hos en post-metafysisk eller annan-metafysisk civilisation, och detta är vad som utgör moderniteten (Sloterdijk, 2008, s 44).

Upplysning eller medveten kunskap sker idag med utgångspunkt i just förväntade avsaknader; Sloterdijk räknar upp bevis för risker och förluster så som olyckor, terrorism, företagande, sjukdom eller förstörelse (Sloterdijk, 2008, s 46).

Allt måste dock inte förklaras. Förklaringar inbegriper bara de delar av livet som kan rekonstrueras tekniskt. I artikeln "Spheres Theory: Talking to Myself about the Poetics of Space" menar Sloterdijk att arkitekter är särskilt bra på detta, då de frågar sig "What does the system achieve in its current form?" och sedan "What could be done instead?", de måste så att säga rekonstruera en företeelse, tänka i termer av atomsfäriska effekter (Sloterdijk, 2009[online]). Begreppet densitet, som frekvent används av arkitekter, motsvaras av Sloterdijks "Foam", på svenska skum, och kan förklara atmosfär. En atmosfär uppstår mellan människor och precis som densitet är det ett resultat av en viss social/kommunikativ trängsel. Skummetaforen används, inbegripet förståelsen av de enskilda bubblornas egenskaper, för att beskriva världen som en plats för samvaro, samvaro av människor och objekt i ett rumsligt sammanhang (Sloterdijk, 2009[online]). Skum betyder här bubblande bubblor inom ett stort vätskematrix. Den lilla bubblan har som egenskap att forma det större skummet, simultant singulärt och kollektivt, förklarar Stuart Elden & Eduardo Mendieta i artikeln "Being-with as making worlds: the 'second coming' of Peter Sloterdijk" (Elden & Mendieta, 2009, s. 1).

Sloterdijk förklarar också vilket minimum av komplexitet som behövs tas i beaktande för att nå en, enligt honom, riktig uppfattning av världen: "That implies a quadruple relationship: Being means someone (1) being together with someone else (2) and with something else (3) in something (4)." Och arkitektpraktiken svarar för detta gåtfulla "in" [detta vara-i]. Gåtfullt då det är tvetydigt både innanför och utanför något (Sloterdijk, 2009[online]). Men på detta sätt är människans i-världen-varo konstituerad och arkitekten är någon som filosoferar i och genom materian (Sloterdijk, 2009[online]).

Angelägenheter: genom Bruno Latour

Latours beskrivningar av världens konstitution, rör hur omvärlden hålls ihop och vad som förenar människor och ting. För att förstå människor, menar Latour, måste vi förstå de designade system som fungerar som livsuppehållande höljen kring deras ömtåliga liv (Latour, 2008, s. 8[online]). Genom Latour går det att förstå kontext och dess komplexitet via resonemang om tings beskaffenhet i världen.

Latour utgår ifrån att hela vår omvärld är konstruerad, i den meningen att den upprätthåller liv. På vilket sätt världen är designad börjar med Latours beskrivning av världen som ett nätverk, både som ett begrepp och som ett ting i världen (Latour, 2010, s 1 och s. 4[online]) Världen kan, enligt Latour, förstås som nätverkig, en kombination av sociala och teknologiska sammansättningar. Via detta synsätt kan Latour följa en pendlande rörelse från substans till attribut. För att kunna definiera en enhet, en aktör, så måste alla dess nödvändiga attribut tas med i förklaringen. Denna beskrivning är

också en beskrivning av aktör-nätverksteori. Med aktör-nätverksteori, förklarar Latour, kan varje enhet både vara antingen en aktör, eller ett nätverk, således är en agent inget annat än ett nätverk och på motsvarande sätt, nätverk inget annat än agenter (Latour, 2010, ss. 4-5[online]). Ekologi till exempel är för Latour inget annat än de attribut som är nödvändiga för att upprätthålla en självständig enhet i ett system. ”To be self-contained—that is to be an actor—and to be thoroughly dependent—that is to be a network—is to say twice the same thing” (Latour, 2010, s. 6[online]).

Med hjälp av en förståelse av nätverket som struktur går det också att närma sig handlingar (Latour, 2010, s. 4). Teorin Latour bygger gör en förskjutning av frågeställningen om varat. Istället för att fråga sig vad något är så undersöks här vad något har. Latour uppehåller sig vid nätverkstankens användbarhet. Nätverk är som sådana inte platsspecifika, merparten av nätverket är tomrum och inte nät och nätet verkar, verk, genom och i den yta där det finns mottagare eller antenner/noder/ting som upprätthåller nätverket. Till skillnad från begrepp som samhället, naturen och makt är nätverk i Latours beskrivning något, i allra högsta grad, materiellt. Då ett nätverk alltid verkar genom att något faktiskt ting eller en människa upprätthåller dess funktioner. Således är verk överordnat nät och Latour föreslår att vända på orden: verknät istället för nätverk (Latour, 2010, s 7 [online]). Latour skriver med emfas att helhet således inte kan vara något större än delarna, och menar att sociala sammanhang, vars delar, individer, inte kan beskrivas som enhetliga atomer som bygger upp en komplex helhet, utan att delarna själva måste ges så få bestämmande regler som möjligt så att dessa genereras ur interaktioner i all sin komplexitet (Latour, 2010, s. 13 [online]).

I texten ”From Realpolitik to Dingpolitik or how to Make Things Public” fokuserar Latour på vad det är som får människor att kopplas samman.

”We might be more connected to each other by our worries, our matters of concern, the issue we care for, than by other set of values, opinions, attitudes or principles.”[...] ”For every one of these objects, you see spewing out of them different set of passions, indignations, opinions, as well as different set of interested parties and different ways of carrying out their partial resolution.” (Latour, 2005, ss. 14-15)

Varje angelägenhet/bekymmer samlar kring sig olika grupper och konstellationer av intressenter och ur dem i sin tur en mängd reaktioner (Latour, 2005, s. 15). Men vem bör vara bekymrad och vad bör beaktas? ”Who is to be concerned; What is to be considered?”(Latour, 2005, s. 16). Frågorna är ställda utifrån den politiska filosofins perspektiv, och Latour konstaterar att ”matters-of-facts”, faktum eller sanningar, har förlorat sin relevans. Om det finns en sanning finns det inget rum för diskussion eller medling. Faktumets motsats skulle vara möjligheter, medelvägar, kompromisser. Det pågår ett skifte av vår föreställning om vetenskap, fakta och objektivitet, menar Latour, objekt har hittills blivit orättfärdigt behandlade som fakta (Latour, 2005, s. 19), och fortsätter ”They are much more interesting, variegated, uncertain, complicated, far reaching, heterogeneous, risky, historical, material, networky than the pathetic version offered for too long by philosophers” (Latour, 2005, ss. 15-16).

Latour föreslår härmed ännu ett skifte från objekt till ting. Med hjälp av en

etymologisk förståelse av ordet ting, som i de germanska och nordiska språken betyder både sammankomst och föremål I Norska Stortinget eller Svenska tingsrätten, har ordet ting med samlande krafter att göra. Det viktiga för Latour är här att tinget samlar tingsmän inte för att de är lika men för att de är olika. Om ting då ska ersätta objekt, som nu inte är transparenta och tydliga fakta, vad är ting? Latour menar att det går att tänka ting utifrån en ny typ av materialitet, som hybrider och assemblage. (Latour, 2005, s. 24.)

Samtidigt som Latour diskuterar ting och materialitet introducerar han också en annan förståelse av tid. Ingenting tillhör det förgångna längre, i stället lever vi i simultanitetens tid, och hävdar att allt måste vara samtidigt: "Everything has to become contemporary". För att beskriva denna simultanitet eller samtidighet använder Latour ord som "cohabitation time", eller "simultaneous present" vilket har att göra med att rum alltid är sammansatta av tid och rum. Detta är ytterligare ett sätt för Latour att beskriva nätverkigheten och tingigheten i världen, en dimension till för att beskriva att det finns fler och fler saker att ta hänsyn till på samma gång, samtidigt. Latour menar att vi är vana vid att organisera företeelser tidsligt, men frågar sig, kan vi göra det rumsligt och hur gör vi det rumsligt? För att tidsligt beskriva komplexitet kan vi använda begreppet överlappningar och Latour föreslår att rumslig komplexitet kan beskrivas som ett sammanflätat samboende (Latour, 2005, s. 40).

Samtiden

Uppsatsens titel innehåller ordet samtiden. Kontextbeskrivningarna är samtida, eftersom författarna skrivit artiklar och texter, under en begränsad och för arbetet näraliggande tidsperiod och författarna är samtida, nu levande. Att försöka ställa sig utanför sin samtid och betrakta dess tendenser och skeenden är ett omöjligt göromål, då samtiden både inbegriper den egna närvaron och driver den samma.

För att återvända till Sloterdijk (2008) och biologen Uexkülls resonemang så är detta ytterligare ett exempel på att vi samtidigt är anpassade till och upprätthåller vår egen livsmiljö. De tolkningar som vi får av vår egen samtid, genom litteratur, dagstidningar, samtal, universitetsundervisning och olika typer av media präglar vårt sätt att se på världen. Också dessa tolkningar tillhör vår kontext. Artikelförfattarna nedan lägger sällan tyngdpunkten i sina resonemang på allmänna beskrivningar av världens skeenden, men det underförstådda konsensus kring vad världen egentligen är, återges som korta fakta. Här lyfts några beskrivningar av vår samtid fram, skildrade av teoretikerna ovan och artikelförfattarna nedan.

Thomas R. Fischer (2000) förhåller sig till det han kallar komplexitetens tid och syftar till den globala ekonomin och den informationsrevolution som skett via Internets tillgänglighet. Fischer beskriver ett skifte i tänkande, från modernitetens mekaniska världsbild till en organisk (Fischer, 2000, s. 1). Fischer menar att vår socioekonomiska värld blivit allt mer lik den naturliga som en organisk gränslös värld av flöden och oräkneliga kopplingar, en konstitution som för Fischer innebär både stora fördelar men också stora risker. De största risker som Fischer lägger märke till är den globala ekonomins obalans, där de rikaste i världen består av en mycket liten grupp

människor medan de fattigas antal ständigt växer (Fischer, 2000, s. 2). Världens organiskhet, utifrån dess komplexitets positiva konsekvenser, tar sig bland annat uttryck i arkitektprofessionen, där allt mer interaktioner sker mellan discipliner både på universiteten och i arbetslivet (Fischer, 2000, s. 4).

Också Antje Stokman, Sabine Rabe & Stefanie Ruff, vars artikel beskrivs nedan, använder termen flöde för att beskriva en plats och kallar den kartläggning som arkitekten gör en ögonblicksbild (Stockman; Rabe & Ruff, 2008, s. 39). Det är i författarnas beskrivning som om fotograferingsmomentet, eller kartläggningen eller samtalet, alltid redan är för sent, världen har gått vidare, i ett ständigt försprång.

”To be absolutely contemporary, we have to assume that hardly anything can be assumed anymore.” skriver Peter Sloterdijk (2008) och fortsätter på resonemanget kring världen som en osäker plats. Liksom i delavsnittet om Sloterdijks teorier, kan vi här förstå samtiden som en tid då inget kan tas för självklart, vi kan inte förutsätta någonting. Förutsättningarnas tid är förbi, menar Sloterdijk och bygger sitt tankeutbyte på att dagens människor beskriver, förklarar och rekonstruerar världen in i minsta detalj. Här är arkitekten eller designern på ett pragmatiskt sätt involverad i medskapandet av världen, och kan därför som profession sällan överraskas av vad världen innehåller, men trots detta, är det ändå för Sloterdijk, omöjligt att förutsätta en balans eller stabilitet (Sloterdijk, 2008, s40).

Sloterdijk(2009[online] visar också fram världen och samtiden i dess sammansatthet, eller samboende, med hjälp av skummetaforen. I denna beskrivning utgör varje bubbla ett komplext mikrokosmos och en inneboende möjlighet att utvidgas, samtidigt som den bygger upp en helhet då dess väggar är sammanfästa med andra bubblors väggar till ett skum (Sloterdijk, 2009[online]). Skummet, utan att använda formen av skum bokstavligt, förstår att tomrummet försvinner till förmån för att vi alltid befinner oss sida vid sida med något, förstår att närvaron av grannar, ting eller människor är konstant.

ARTIKLAR / BESKRIVNINGAR

Kontextbeskrivningarna nedan är ordnade kronologiskt artikel för artikel. Artiklarna är återgivna utifrån en egen läsning, då ingen av artiklarna är skrivna utifrån den frågeställnings som uppsatsen behandlar. De tolkningar som kommenterar varje artikel är sådana att de tar fasta på hur författaren ställt in sitt fokus i förhållande till kontext. I artiklarna illustreras resonemang med hjälp av exempel på projekt eller verk. Vad som här framställs är istället författarens förhållande till den kontext hon eller han beskriver, och vad detta förhållande implicerar, eller vad som orsakat ett visst förhållande. Det handlar om målbilder, synsätt och metoder för att hantera eller för att förstå en kontext.

Artikel 1 / "Landscapes as Complex Adaptive Systems. Vital New Territories for Design and Planning"

Av Joe Brown¹ *Harvard Design Magazine* nr 27 2007/2008, ss. 77-79

Joe Brown skriver om arkitektkontorets arbetssätt i relation till sitt arbetsmaterial. Landskapsarkitekten har också i Browns beskrivning ett särskilt ansvar till sitt arbetsmaterial och det är att sprida sin egen förståelse av denna. I transformationen av den egna kunskapen skapas hållbara platser. Det går att läsa Browns text som att han riktar blicken utåt mot världen och genom att förstå vad världen så att säga kräver av arkitekten kan Brown också hitta metoder som kan hjälpa arkitektens tänkande i arbetet med detsamma.

Brown beskriver landskapsarkitektens kontext som komplexa adaptiva system, då jorden och dess system har förmågan att förändras och växa, och använder naturvetenskapens förklaringar om komplexa system fungerande enligt aktör-nätverksteorier. Brown tar ställning för att landskapsarkitektkontoret självt måste härma dessa, vara både adaptiva och komplexa. Brown ser också ett, vad han kallar, rörelsekontinuum om lokal-global-lokalt. Ett skeende i världen där allt som produceras lokalt kan ta globala proportioner för att sedan återfå lokala implikationer, och på detta sätt fortsätter rörelsen i ett kontinuum (Brown, 2007, s. 78).

Landskapsarkitektkontor består av individer, och dessa individer är sammansatta i grupper på ett kontor på en fysisk plats på jorden. Brown förklarar att rörelsen lokalt-globalt-lokal också påverkat arkitektkontors placering i världen. Idag är tendensen sådan att små arkitektkontor agerar både nationellt och globalt medan stora internationella kontor i motsatt riktning börjar verka småskaligt och lokalt. Hur stort och internationellt ett kontor än är så levererar det kunskap på individbasis. Tankar hos individer fungerar nämligen enligt motsvarande kontinuerliga mönster, en global tendens, skördas, förankras och transformeras till lokal kontext som sedan kan återgå och förstås som en globalt relevant företeelse (Brown, 2007, s. 78). När lärande får

¹ Joe Brown, är skribent, planerare och landskapsarkitekt vid EDAW/AECOM. Tidigare var han lärare vid Harvard Graduate School of Design, the University of Virginia och George Washington University (ASLA 2011[online])

samma anpassningsbara och sammansatta struktur som världen självt kan landskapsarkitekturen göra skillnad. Den beskrivning som Brown vill göra för att placera landskapsarkitektpraktiken som ett komplext adaptivt system, är att se de individuella landskapsarkitekternas kunskaper och engagemang och tänkande, som del i det större och lika adaptiva och komplexa system, i vilket de agerar. Det handlar om att vara lyssnande och mottagande men också att verbalisera den egna tanken. Då kan tankar bli generativa för hela systemet men också ge tillbaka kunskap till arkitekterna själva i en positiv återkoppling. Det landskapsarkitekten ansvarar för genom sin profession är att verka för denna förståelse av omvärlden som ett adaptivt komplext system (Brown, 2007, s 79). Det går i Browns artikel att uttolka hur landskapsarkitekten på detta sätt är medskapare av sin egen kontext. Brown talar också för en mer offensiv praktik, i kraft av att ge bränsle till den kunskapssfär om världen som har att göra med just den landskapsarkitektoniska tolkningen av världen, bereda väg för landskapsarkitektens särskilda angelägenheter. Landskapsarkitektens fält är för Brown lika vitalt som det arbetsmaterial fältet hanterar (Brown, 2007, s.78-79).

Artikel 2. / "Eutopia Now!"

Av Michael Sorkin¹ *Harvard Design Magazine* nr 31 2009/2010, ss. 6-21

I denna artikel riktas fokus mot världens växande städer. Artikelförfattaren Michael Sorkin ser en fara i en hög densitet av människor på platser som inte är förberedda att ta emot dessa människomassor. Sorkins oro rör möjligheten, för dessa nya urbana människor, att göra sina röster hörda så att utvecklingen av staden kan ske demokratiskt. Sorkin, menar, på grundval av sin oro, att både urbanismen och arkitekturpraktiken har ett tvingande behov att transformeras till ekologiskt fungerande aktörer. (Sorkin, 2009, s. 15) I enlighet med författarens blick på världen skapas det imperativ mot vilket arkitektens försorg måste riktas, i detta fall urbanitetens hållbara utveckling.

Den metod som författaren själv kan bidra med är att skapa en ny arkitektonisk teoribakgrund. Målet för teorin är att den ska bli en ny utopi. Den utopiska tanken utmärker sig, menar Sorkin, då den alltid föreslår ett förverkligande av den utopiska idén, en enhetlig idé, ett singulärt ideal som håller sin tanke för sanning. För att möjliggöra förverkligandet av denna idé krävs en plats, ett topos, och på så viss prövar utopin som sådan, möjligheten att förena arkitektur och politik, då den vill ordna samhället via en ny rumslig struktur. För Sorkin är utopin i kraft av att vara platsbunden, en teori som verkligen kan förändra (Sorkin, 2009, ss. 7-8).

Mot bakgrund av den modernistiska utopins innebörd, idéns totalitära karaktär, blir det för Sorkin vanskligt att formulera en modern utopi och väljer att byta ut det första prefixet till eu, och skapar ordet eutopi. Eu betyder bättre på grekiska, eutopi blir då

¹ Michael Sorkin driver arkitektfirman Michael Sorkin Studio och är hedersprofessor i Arkitektur och grundutbildningsansvarig i urban design vid City College of New York. Sorkin är också arkitekturkritiker, författare och biträdande redaktör för *Architectural Record* (Michael Sorkin Studio, 2011[online])

bättre plats (Sorkin, 2009, s. 11). Sorkin tar två tänkare till sin hjälp: Patrick Geddes¹ och Jane Jacobs². Vad Geddes tillförde urbanteorin var tanken om att staden var bärare av ett historiskt socialt arv. Både stadens form och invånarnas beteenden kunde för Geddes föras vidare över generationer, det så kallade urbana minnet, i enlighet med Darwins evolutionsteorier, vilket konstituerades genom konflikter mellan olika arter. Sorkin tänker sig att en stad med en heterogen befolkning, genererar konflikter, att heterogeniteten frambringar en varierad politisk debatt (Sorkin, 2009, s. 11). Sorkin förenar Geddes biologiska perspektiv på hållbarhet och demokrati med idén om att den goda staden genereras genom invånarnas politiska interaktivitet i staden, Jacobs perspektiv på ett gott liv. Staden måste för Jacobs vara formad så att den kan innehålla och tillgodose invånarnas skilda behov (Sorkin, 2009, s. 12). Sorkin använder Geddes och Jacobs resonemang som en analogi mellan biodiversitet, (biologins begrepp om mångfald och skillnad), och urbanism.

”The issue for diversity raised by the question of extinction (including the extinction or discontinuous transformation of the historic city) include the loss social of or genetic memory and the attendant loss of opportunity, as well as the quasi-economic issue of the productivity that ecologists (suggestively) always study in terms of communities.” (Sorkin, 2009, s. 13)

Vad Sorkin sätter fingret på i sin text är att förluster inom biologins värld kan jämföras med andra typer av sociala, ekonomiska, kulturhistoriska förluster i världens snabbt växande städer. I denna fråga om förluster hittar arkitekturen sitt ansvar. Genom att uppmärksamma förlusten kan arkitekter verka för en ökad urban biodiversitet det vill säga öka antalet interaktioner och kombinationer mellan både människor och former. Det är dock genom politik, här medborgerligt deltagande, som metoder kan prövas och rättfärdigas för, menar Sorkin, då diversitet inte kan planeras. Vad en hållbar urbanism är redogör Sorkin för i de tolv kvaliteter för eutopiska städer, med vilka han avslutar sin artikel (Sorkin, 2009, ss.16-21). Här kan dock sägas att Sorkin via sina arkitekturteoretiska tillbakablickar och sitt evolutionsbiologiska intresse hittar både världens rop på hjälp och det svar som detta kräver.

Artikel 3. / "Idea-Driven Practices"

*Harvard Design Magazine*³ nr 32 2010, ss. 106-113

Det samtal som artikeln "Idea-Driven Practices" återger, ger röst åt utforskande arkitekturpraktiker. De arkitekter och formgivare som samlats representerar en bredd och ett gränsöverskridande förhållningssätt till arkitektur. Samtalet i artikeln fördes

¹ Patrick Geddes, (1854-1937) skotsk biolog och sociolog, studerade Charles Darwins evolutionsbiologi och sammanfogade tankar om evolution och regionplanering. (Britannica Online Encyclopedia, 2011[online])

² Jane Jacobs (1916-2006) canadensisk urbanteoretiker, bland annat författare till verken *The Life and Death of Great American Cities* och *The Economy of Cities* (The Jane Jacobs Homepage, 2011[online])

³ Författare till artikeln uppges ej (HDM, 2010a)

mellan samtalsledare Mohsen Mostafavi, dekanus på Harvard Graduate School of Design; Pierre Bélanger, konsult i ekologisk hållbarhet för stora regionala och urbana system; Filipe Correa arkitekt på Somatic Collaborative; John Hong, arkitekt; Eric Höweler, designer på Höweler + Yoon; Mariana Ibanez, arkitekt och forskare; Florian Idenburg, arkitekt; Michael Meredith, arkitekt och designer och Ingeborg Rocker forskare, lärare, författare och arkitekt vid Rocker-Lange Architects (HDM, 2010a, s. 106). Vad som driver arkitekterna, vad de kan sägas vara agenter för, i den egna praktiken har en stor spännvidd. Målet för den egna verksamheten påverkar vad eller vilken typ av kunskapstillförsel arkitekterna önskar att tillgodogöra sig.

Det går att tolka tre övergripande inriktningar: att utvidga fältet, att producera byggd arkitektur och att producera kunskap för ett hållbart samhälle. Den första rösten, handlar om en strävan efter att arbeta inte bara interdisciplinärt utan supradisciplinärt. Arkitekturens fält är således inte bestämt, men genom att aktivt söka design- och forskningsämnen utanför den arkitektoniska sfären hittar kontoret nya frågeställningar att verka inom (HDM, 2010a s.107 och s.113). Kunskapsproduktionen, som denna supradisciplinaritet genererar handlar inom arkitekturen om att transformera spekulationer och idéer till verkliga ting eller byggnader.

Att förverkliga projekt är här den ultimata utmaningen som driver kontor och arkitekturen framåt, en hållning som får representera den pragmatiska aspekten i samtalet. Arkitekterna med denna hållning menar att nydanande förverkligade projekt inte bara gynnar det enskilda kontoret, men förs också vidare till studenter och professionella via undervisning och hemsidor (HDM, 2010a, ss. 110-112). En av arkitekterna i samtalet kallar sina projekt prototypiska. Detta förhållningssätt får både medarbetarna på kontoret och beställaren att förändra sitt tänkande (HDM, 2010a, s. 113). Termen prototypiskt tänkande kan här tolkas som en dialog och utveckling av projekt i samtal mellan beställare och arkitekt. I prototypbegreppet, finns också ett slags ödmjukt avantgardetänkande. Prototypen är ju den första i sitt slag, vilket implicit förlåter den för dess fel och brister, och inbjuder istället till förbättringar.

Den tredje riktningen, som samtalet tar i artikeln, handlar om en immateriell kunskapsproduktion. Arkitekturen är framförallt en kulturell praktik, framhårdar en av deltagarna, en praktik som endast kan existera i relation till andra och vara helt idébaserad, vilket gör den beroende av forum för debatt (HDM, 2010a, s. 111). Att arkitektur är en politisk och social verksamhet, framför att producera en estetisk och byggd arkitektur, ges också röst med hjälp av teoretikern Thomas Homer-Dixons¹ begrepp "unkown unkowns". Här hävdar arkitekten, i enlighet med Homer-Dixon, att de geopolitiska konsekvenserna av industrialismen och den globala urbaniseringen är av sådan skala och konstitution att dess utmaningar saknar både ombud och målsägare, de är på så vis både osynliga och okända. Det kan handla om sjunkande kuststäder, miljoner klimatflyktingar som flyr höjda temperaturer eller den amerikanska militärens inflytande i världen. Dessa ämnen faller därför utanför den statliga juridiska sfären såväl som privata intresseoråden, och verkar istället på det globala och regionala planet. Den

¹ Tomas Homer-Dixon är professor på Centre for Environment and Business vid Faculty of Environment, University of Waterloo (Thomas Homer-Dixon, 2011[online])

arkitekturforskning som arkitekten därför bedriver syftar till att medvetandegöra dessa processer: "We produce new information and new intelligence about the world that creates hyperawareness and builds proactive constituencies to make strategic decisions about the future" (HDM, 2010a, s. 108).

Den gemensamma nämnaren i samtalet kan dock ändå sägas vara en pragmatisk hållning till praktikens roll, att kunskapsproduktionen inte är någon introvert syssla men att den på ett eller annat sätt ska bidra till och påverka en kontext, via det byggda, en politisk debatt eller strategier för framtidsutveckling.

Artikel 4. / "Landscape Architectural Practice Now"

*Harvard Design Magazine*¹ nr 33 2010/2011, ss.6-21

I följande artikel, som också den är ett samtal mellan arkitekter, i detta fall sju landskapsarkitekter, behandlas landskapsarkitektrollen utifrån synen på den egna kunskapen i förhållande till arbetsfältet. Diskussionsdeltagarna är samtalsledare William Saunders på *Harvard Design Magazine*; Gary Hilderbrand på kontoret Reed Hilderbrand; Signe Nielsen på Mathews Nielsen Landscape Architects; Linda Pollak på Marpillero Pollak Architects; Chris Reed på Stoss Landscape Urbanism; Lucinda Sanders på OLIN och Michael Van Valkenburgh på Michael Van Valkenburgh Associates (HDM, 2010b, s. 6). Samtalet går från den egna kunskapens möjligheter till gränserna för den samma.

Vad gäller synen på landskapsarkitekturen som fält formuleras det genom samtalet en specifik typ av landskapsarkitektoniskt tänkande. Ett tänkande som omnämns som teleskopiskt, vilket här menas, en grundlig förståelse för hur stora system återfinns i alla skalor. Men det handlar också om att avgöra vilket system som ska verka operativt. Här närmar sig också samtalsdeltagare beskrivningar av landskapsarkitektens tänkande som generellt, och att förmågan handlar om att förstå stora komplexa system, men också avgöra var den egna kunskapen börjar och slutar (HDM, 2010b, s. 21). Gränsen för fältet, blir fortsatt i diskussionen, inte gränsen för den egna kunskapen, utan utvidgas med hjälp av tvärdisciplinära samarbeten. Behovet av vetenskaplig fördjupning, till exempel kunskap om markvetenskap, ekologi och samhällsvetenskap ökar, menar deltagarna, och det bästa sättet som en interdisciplinaritet i projekt kan utvecklas på, är med experterna som medarbetare på kontoret. Om kontoren redan är interdisciplinära kan designen formas i ett tidigt skede, i samklang med vetenskapens föresatser (HDM, 2010b, s. 14 och s. 17).

Det blir tydligt i samtalet att professionens kontext inte bestäms eller begränsas av landskapsarkitektens egen kunskap utan av det problem som hon eller han formulerar utifrån en grundläggande förståelse av landskap som komplexa system. Här kan också tolkas att det är i relation till andra experter som den egna kunskapsbasen utvidgas och att själva det problem som formuleras därför inte kan sägas vara landskapsarkitektens eller landskapsarkitekternas ensamma gärning, utan sker i nära samarbete med andra

¹ Författare till artikeln uppges ej (HDM, 2010b)

discipliner. Dessa andra discipliners kontext blir därför också landskapsarkitektens kontext i synsättet på hur en fråga ställs och uppstår, och vad som sedan blir svaret.

Artikel 5. / "Once Theory to Practice, Now Practice to Theory?"

Av Scott Johnson, *Harvard Design Magazine*¹ nr 33 2010/2011, ss 82-91

Scott Johnson undersöker hur arkitekturpraktiken och utvecklingen av experimentella projekt har förändrats över tid. Då Johnson utifrån sitt arkitekturteoretiska perspektiv förklarar varför och hur interdisciplinära samarbeten har blivit så vanliga arbetsmetoder för arkitekter, kan hans artikel i förhållande till denna text, användas som svar på frågan om i vilken kontext arkitekten hittar sina problem och vilka metoder som därmed utarbetas för att nå målet för sitt arbete.

Den modernistiska traditionen erbjöd arkitekter att vända sig till en teoretisk kontext att formulera den egna praktiken i förhållande till. Johnson menar att experimentella projekt förankrades i teoretiska resonemang och var i grova drag implementeringar av dessa (Johnson, 2010, s. 82). Från bildandet av modernismens tidiga teorier, med förgrundsgestalterna Le Corbusier, Mies van der Rohe och Ludwig Hilberseimer, fram till åttiotalets kulmen då den arkitektoniska dekonstruktivismen speglade teorier och begrepp från filosoferna Foucault, Barthes, Lyotard och Deleuze, ser Johnson att det idag skett ett radikalt skifte (Johnson, 2010, s. 83). Han menar att arkitekter har legitimerat praktikens engagemang i, vad han kallar, verkliga problem, som bas för ett progressivt tänkande (Johnson, 2010, s. 84 och s. 90). Sålunda kan det därför sägas, att det också i denna artikel är så, att arkitekten vänder sin blick mot de globala skeendena för att söka en riktning för sitt engagemang. Vad som alltigenom genomsyrar alla arkitektprojekt idag är hållbarhet, menar Johnson, något som på ett självklart sätt vänder blicken från teorier till praktiska mätbara funktionella aspekter, där arkitekturen så att säga måste prestera (Johnson, 2010, s. 91).

Istället för att ha som målbild att skapa form, formuleras istället problem. Formulerandet utförs av något som kan beskrivas som forskarlag. Johnson går in på det ämne som omnämnts i artiklarna ovan, det faktum att arkitekter allt mer sällan arbetar autonomt utan sätts samman i lag med ingenjörer, ekologer och akademiska arkitekturinstitutioner, alla med olika teoribakgrund, för att gemensamt utveckla arkitektur. Arkitekturen som en ekologisk funktion blir därför jämförbar med den estetiska designen (Johnson, 2010, s. 85 och s. 91).

Ytterligare en aspekt som blivit viktig för arkitekter i förhållande till den egna professionens tänkande är tidsfaktorn. De resultat som kommer ur ett kontinuerligt praktiskt arbete tycks överväga de alternativa utgångar en teoretisk fördjupning skulle innebära. Stora kontor kan i internationellt samarbete, Johnson tar samarbete mellan kontor i Amerika och Kina som exempel, på grund av tidsskillnaden rent praktiskt arbeta dygnet runt och har på detta sätt utvecklat en arbetsmetod som motsvarar synen på tid och kunskap. (Johnson, 2010, s. 88).

¹ Scott Johnson är författare och delägare i arkitektkontoret Johnson Fain (Johnson Fain, 2011[online])

I artikeln beskrivs en praktik som blivit än mer pragmatisk, än århundradet dessförinnan, då arkitekter vänder sig till världen och den ekologiska kontext som finns på varje plats, men också i intresset och sökandet efter kunskap hos andra discipliner. Kontoren ser också genomförandet av projekt som en egennyttig arbetsmetod i utvecklandet av den egna praktiken.

Artikel 6. / "Sustainable beauty. The performance of appearance. A manifesto in three parts"

Av Elisabeth Meyer¹ *Journal of Landscape Architecture* nr 1 2008, ss 6-23

I Elisabeth Meyers artikel diskuteras landskapsarkitekturen som estetisk praktik. I artikelns argumentation går det att följa att landskapsarkitekturen, då den i egenskap av att vara en estetisk praktik, vilket här menas upplevas sinnligt, kan väcka en etisk medvetenhet. Landskapsarkitekturpraktiken bestäms och avgränsas av både metod, landskapsarkitektur som estetisk praktik, och uppgift, etisk påverkan, i Meyers text. Texten ramar in landskapsarkitekturpraktiken som en miljöetisk verksamhet.

Meyer börjar med att beskriva att landskapsarkitekturen förhåller sig till ett antal interaktiva system. Varje plats landskapsarkitekten arbetar med är ett samspel med följande interaktiva kontext: jordar och geologi, klimat och hydrologi, vegetation och natur samt det mänskliga kulturella livet. I denna kontext finns landskapsarkitektens design, eller estetik, i alla skalor och svarar mot och existerar i samspelet med kontextens föränderlighet (Meyer, 2008, s. 8). Meyer menar att landskapsarkitekturen alltid är kontextuell, i den meningen att den alltid agerar utifrån och förstärker en specifik och aldrig allmän plats, på så vis tillåter designen en besökare eller betraktare att se och värdesätta platsen. En hållbar vacker design både springer ur och samtidigt skiljer sig från sin kontext (Meyer, 2008, s. 19).

Vad Meyer tror på, är att den estetiska upplevelsen av landskapsarkitektur är avgörande för att forma, eller med Meyers ord, fostra, ett hållbart samhälle, då hon förstår skönhet som nyckeln till ett miljöetiskt tänkande (Meyer, 2008, ss. 9-10). Meyer använder i sin argumentation Brundtlandrapporten: Den formella titeln på rapporten är Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, som skrevs 1987 av Världskommissionen för miljö och utveckling på uppdrag av FN. Meyer citerar: "Sustainable development is development that meets the need of the present without compromising the ability of the future generations to meet their own needs." (Brundtlandrapporten citerad i Meyer, 2008, s. 11) Meyer talar om en estetik av sådant slag att den väcker en ny typ av medvetenhet hos den som upplever dessa platser. En medvetenhet om de ekologiska systemens uppbyggnad och funktion på den specifika platsen. Estetikens uttryck måste därför vara oväntat för en betraktare, men kan bearbetas, väcka minnen och generera ny förståelse. Meyer skriver "A beautiful landscape works on our psyche, affording the chance to ponder on a world outside

¹ Elisabeth Meyer är verksam landskapsarkitekt skribent, författare, landskapsarkitekturteoretiker och docent i landskapsarkitektur University of Virginia (University of Virginia, 2011[online])

ourselves. Through this experience, we are decentred, restored, renewed and reconnected to the biophysical world.” (Meyer, 2008, s. 17)

För att kunna använda estetik som ett etiskt verktyg, måste landskapsarkitekten dock förändra också det egna tänkandet. Det landskapsarkitektoniska tänkandet kan förändras genom en ny begreppsapparat, som inte instiftar fasta kategorier genom dikotomier som natur-kultur, formell-informell, skapad-naturlig, vilket enligt Meyer, begränsar landskapsarkitektens tänkande. Eftersom Meyer förstår landskap som både och, det vill säga, bärande av så många lager av information att de inte går att skilja den mänskliga påverkan från naturliga system, föreslår Meyer att landskapsarkitekten skapar nya begreppsliga hybrider, något som också bygger på grundförståelsen av landskap som en hybrid (Meyer, 2008, ss. 15-16 och s. 21).

Meyer önskar med sin text att landskapsarkitekturens etiska försorg inte bara, som nu, ska röra kvantitativ kunskap, så som att landskapsarkitekturen självt måste vara ekologiskt hållbar, men också landskapsdesignens estetik ska kunna generera allmänhetens stöd för miljön, och transformera kontemplation till handling (Meyer, 2008 s. 15 och s. 21).

Artikel 7. / "Beijing's New Urban Countryside- Designing with Complexity and Strategic Landscape Planning"

Av Antje Stokman, Sabine Rabe & Stefanie Ruff¹ *Journal of Landscape Architecture* nr 2 2008, ss30-45

Artikeln hanterar landskapsarkitekturpraktiken utifrån dess verksamhetsfält och metod. Genom att presentera en grundläggande förståelse för vilken typ av problematik landskapsarkitekten måste vara rustad för, föreslås också en lämplig metod som gör det möjligt att hantera denna uppgift med en presumtiv objektivitet. Det går här att urskilja hur det landskapsarkitektoniska tänkandet inte är utmärkande i sig, men att det är genom vilket filter, det vill säga i det metodiska tillvägagångssättet, landskapsarkitektyrkets specifika kunskap manifesteras. Det är också samma metod som är medskapare av den landskapsarkitektoniska kontexten.

Författarna Stokman, Rabe & Ruff börjar med att formulera det landskapsarkitektoniska åtagandet:

”The discipline of landscape architecture, however, engages with complex relationships of landscape patterns and processes, recognizing ecosystems as diverse, complex and self-organizing life worlds. It has developed useful strategic models and techniques for both understanding and designing within the complex circumstances of given sites.” (Stokman; Rabe & Ruff 2008, s. 33)

¹ Antje Stockman är landskapsarkitekt och docent i ekosystemdesign och dagvattenhantering vid Leibniz University Hannover. Sabine Rabe är landskapsarkitekt och forskningsassistent samt lärare vid Leibniz University Hannover. Stefanie Ruff är landskapsarkitekt. Samtliga är medlemmar av Studio Urbane Landschaften, ett interdisciplinärt nätverk för forskning, undervisning och praktik vid fakulteten för arkitektur och landskapsarkitektur vid Leibniz University Hannover (Stokman; Rabe & Ruff 2008 s. 45)

Vad som här kan läsas är dock inte att det är så kallade komplexa system som avgränsar praktiken som kontext, men istället är det den metod genom vilken denna komplexitet tolkas som fungerar avgränsande.

Ramverk för artikeln är en internationell studentworkshop som arrangerades mellan tyska, franska och kinesiska studenter i Beijing i september 2007 på uppdrag av den kinesiska huvudstadens planeringskommission. Workshopens uppgift är att förslå och utreda möjliga markanvändningsstrategier för Beijings yttre stadsgräns. En plats som författarna beskriver som tillsynes främmande och alltför komplex, och som är en intrikat blandning mellan småskaligt jordbruk och urban markanvändning (Stokman; Rabe & Ruff, 2008, s. 31 och s. 33). Platser av detta slag beskrivs som fysiska resultat av sociala processer och ekonomiska flöden, som utan samordning mellan de agerande krafterna är pågående skeenden utan mål eller förmodat slut, en företeelse som beskrivits genom termen "urban sprawl" (Stokman; Rabe & Ruff, 2008, s. 31). Vad Stokman, Rabe och Ruff gör, är att placera urbanitet och specifika urbana situationer som typsituationer på de komplexa och självorgansierande system som landskapsarkitekter arbetar med. För att landskapsarkitekten, enligt Stokman, Rabe och Ruff, ska kunna undvika att vara generaliserande i sitt förhållningssätt till uppgiften bör fasta rumsliga kompositioner, eller fixerande planprogram ersättas med nya design- och planeringsmetoder.

Metoden som studenterna arbetade efter resulterade i ickeelinjära kartläggningar av platsen, så kallade episoder. Episodbegreppet användes för att poängtera att kartläggningen enbart representerar en version, en ögonblicksbild av den spatiala verkligheten. Det kan röra sig om förhärskande vindriktningar, hydrologi, jordkvalitet, platsens historia, sociala och ekonomiska interaktioner mellan människor, och informationen i varje karta är i sin tur är ett urval och abstraktioner av observationer från platsen (Stokman; Rabe & Ruff, 2008, s. 39). Episoderna kondenserades sedan ned till ett antal spatiala visionsförslag, inte heller dem får av författarna något definitivt namn utan kallas scenarier. Författarna menar att scenarier, med planer, skisser och bilder, på ett bättre sätt än konventionella planer kan användas som diskussionsmaterial, om hur, vad och varför en stat eller kommun kan utveckla sina städers ytterområden (Stokman; Rabe & Ruff, 2008 s. 43). Det kan sägas att metoden inbegriper sin egen ofullständighet då den låter subjektiva ögonblick varvas med vad vi kan kalla naturvetenskapliga fakta. Den beskrivna metoden tillåter landskapsarkitekten att komma i samklang med det undersökta systemets temporalitet.

Artikel 8. / "Landscape architecture's commitment to landscape concept: a missing link?"

Av Adnan Kaplan¹ *Journal of Landscape Architecture* nr 1 2009, ss. 56-65

Adnan Kaplan ser landskapsarkitekten som företrädare för landskapets processer, i förhållande till andra professioner i artikeln "Landscape architecture's commitment to landscape concept: a missing link?". Kaplans utgångspunkt är att landskapsarkitektpraktiken själv måste bli tydligare, med hjälp av begreppsliga definitioner. Artikeln ger således röst åt att landskapsarkitektpraktiken kan skapa en särskild egen kontext genom att utveckla en landskapsarkitektonisk teorigrund.

Kaplan menar att landskapsbegreppet, och därmed landskapsarkitekturen och landskapsarkitektens roll, inte korrelerar med vårt decenniums komplexa miljömässiga och sociala förändringar. Utan en adekvat förståelse för begreppet landskap kan inte landskapsarkitektdisciplinen utvecklas hävdar Kaplan och framhåller att: landskap - begreppet landskap - disciplinen landskapsarkitektur, beror på varandra i en konstruktiv kontinuitet (Kaplan, 2009, s. 56 och s. 64). På grund av denna sammanlänkning mellan begrepp och profession, ödelägger den bristande länken, i detta fall landskapsbegreppet, för en dynamisk och självkritisk disciplin, något som kan hållas som målbild för praktiken. Det är genom en ny förståelse av landskap, som landskapsarkitekten kan omstrukturera sin egen praktik så att den befinner sig i levande relation till världen, enligt Kaplans beskrivning (Kaplan, 2009, s. 56).

Kortfattat redogörs landskap i artikeln som naturliga och kulturella processer på jorden. Begreppet landskap förenar därmed alla genetiska, dynamiska och funktionella relationer mellan alla verk samma delar på jorden. Både landskap och begreppet landskap medger professionen landskapsarkitektur som en disciplin som verkar över olika skalor och ämnesfält och ger därmed tvärdisciplinära interaktioner som naturlig påföljd (Kaplan, 2009, s. 57). Kaplan ser landskapsarkitektrollen, i förhållande till andra yrkesgrupper, som en förvaltare och brygga mellan naturvetenskap och kultur (Kaplan, 2009, s. 59).

Landskapsarkitekturbegreppet är också, påpekas i texten, en sammanslagning av begreppen landskap och arkitektur, men för att undvika att se dessa som motsatser behöver landskapsarkitekturen en egen landskapsarkitekturteori som diskuterar landskapsarkitekturens specifika uppdrag, ansvar och position (Kaplan, 2009, s. 58).

Artikelns resonemang kan tolkas så att landskapsarkitekturen måste utvecklas i samklang med landskapets processuella skeenden, men vara intern i förhållande till den egna kunskapsproduktionen.

¹ Adnan Kaplan är skribent och landskapsarkitekt och forskare vid landskapsarkitektoniska fakulteten vid Ege University, Izmir Turkiet (Kaplan, 2009, s. 65)

Artikel 9. / "Unsettling eco-scapes: aesthetic performances for sustainable futures"

Av Maria Hellström Reimer¹ *Journal of Landscape Architecture* nr 1 2010, ss 24-37

Maria Hellström Reimer menar att landskapsarkitektens angelägenhet är "eco-scapes". Det räcker härmed inte att landskapsarkitekten förstår sin verksamhet utifrån en platsbunden kontext, utan måste vara medveten om att konsekvenserna av en designhandling är långt mer utspridda (Hellström Reimer, 2010, s. 24). Landskapsarkitekten har i texten, utifrån uppsatsens frågeställning, ett ekologiskt ansvar och det är mot detta som designhandlingen måste rikta sin inverkan.

Till att börja med beskriver Hellström Reimer att vetenskapens förhållande till ekosystem är en allt mer komplex förståelse av hållbarhet, där stabilitet är ett resultat av en hög och flexibel biodiversitet. Dessutom är miljön, förklarar Hellström Reimer, som helhet betraktat, inte en opposition mellan natur och kultur, men ett intrikat, ihopnästat, diverst och instabilt system, så att till och med användningen av termen system kan ifrågasättas som relevant. Helt nya ord och ett helt nytt tänkande krävs istället för att kunna närma sig en förståelse av ekosystem (Hellström Reimer, 2010, s. 28).

Vi har i vårt samhälle, i och med det rådande miljöhotet, en stor tilltro till kreativa designlösningar, skriver Hellström Reimer, men förhåller sig kritisk till hur ekologiskt hållbara mänskliga innovationer egentligen är (Hellström Reimer, 2010, s. 27). En tolkning av landskapsarkitektens kontext är i artikeltexten, det faktum som Hellström Reimer kallar "eco-scapes"; en designhandling är en handling som alltid får landskapliga och miljömässiga konsekvenser. I flöden av energi, avfall, relationer mellan människa och plats/natur kan man utifrån ett hållbarhetsperspektiv tala om "eco-scapes", de ekologiska konsekvensernas landskap, som den utbreddhet en designhandling har.

Trots detta, tillhör handlingen alltid en specifik plats, vilket gör att ett landskap, för Hellström Reimer, kan tolkas ur estetikens teoretiska perspektiv, då designhandlingar, platsspecifik konst eller landskapsarkitektur är estetiska praktiker². Hellström Reimer använder den franska filosofen Jacques Rancières utsaga om 'distribution of the sensible' / 'organisationen av det sinnliga' och skriver:

"In Rancière's terms, aesthetics makes us aware of the spatial 'distribution of the sensible', the different modes of acting a certain set of possibilities, be it the page, the stage, the canvas or – the landscape. As opposed to that which is decreed from above (or from within), the sensible is now spread out over a surface, where it is possible to radically reconfigure and recreate, but also possible to share in completely new ways." (Hellström Reimer, 2010, s. 31)

¹ Maria Hellström Reimer är skribent, forskare och professor i design i teori och praktik på Institutionen för konst, kultur och kommunikation (K3) vid Malmö Högskola (Malmö Högskola 2011[online]). Hellström Reimer var vid tillfället då hon skrev artikeln, lektor i landskapsarkitektur, samt undervisade och forskade i formlära och designteori vid fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap på Sveriges Lantbruksuniversitet (Hellström Reimer, 2010, s. 37).

² Estetiska praktiker behandlas inom Estetiken. Den konsthistoriska och filosofiska användningen av estetikbegreppet kan inte redogöras för i denna uppsats, utan endast den användning som Hellström Reimer tar upp (Hellström Reimer, 2010, ss. 28-30)

Artikeln beskriver här ett nödvändigt skifte, där landskapsarkitekturen inte längre bör verka verkställande, som repetitiva framställningar av sig själv, men verka inverkande och föra någots medvetna talan, och agera utifrån detta engagemang (Hellström Reimer, 2010, s. 31). När en estetisk praktik omorganiserar det sinnliga öppnas ett nytt spelrum för tänkande, vilket Hellström Reimer påpekar, inte är några behagliga ögonöppnare, utan ett möte med omgivningens förvirring och oordning (Hellström Reimer, 2010, s. 36). Den ekologiskt engagerade estetiska handlingen aktiverar i de framvisade fallen en estetisk medvetenhet genom en aktiv handling. Hellström Reimer förstår här den estetiska handlingen som aktiv då den är aktiverande av en betraktares tankar och synsätt i motsats till en estetisk praktik som aktiverar kontemplation (Hellström Reimer, 2010, ss. 30-31).

Artikeln kan därmed sägas anför landskapsarkitekturen som en kritisk röst som genom en ständig relation till sin egen angelägenhet, designens utvidgade ekologi. En inverkande praktik kan vara etiska ögonöppnare och generera ny kunskaps- eller meningsproduktion.

Artikel 10. / "Qualifying urban landscapes"

Av Thomas Juel Clemmensen, Morten Daugaard & Tom Nielsen

Journal of Landscape Architecture nr 2 2010 ss. 24-39

Att forma ett landskapsarkitektoniskt tänkande utifrån etik, är den ansats Tommas Juel Clemmensen, Morten Daugaard och Tom Nielsen¹ anför i denna artikel. Författarna ser att arkitektens arbetsfält förändras till något så radikalt annorlunda att de begrepp och normer som vanligen används slutat att fungera. På grund av en förändrad spatial och social urbanitet riskerar gamla begreppskategorier resultera i ett subjektivt dömande.

Även i denna artikel betraktas världens tillstånd som den kraft som måste förändra arkitektdisciplinen. Vad som är specifikt för denna text är att den bakomliggande orsaken är etiskt, försåvitt det handlar om att låta den urbana verklighet som är livsmiljö för så många människor, ska tillåtas att bevaras, förvaltas och utvecklas för sin egen skull, och inte riskeras av ogenomtänkta estetiska omdömen.

De tre författarna avser med sin artikel att introducera åtta icke-bedömande allmängiltiga termer för arbeten i det urbana landskapet, arbete med urban design och urban planering. I den typ av urbanitet där markanvändningen utvecklats glest och är utspridd till sin form, finns behovet av nya objektiva kategorier för bestämmande av den fysiska miljön. De nya kategorierna kan då guida arkitektens och landskapsarkitektens tänkande och hjälpa praktikern att så att säga kvalificera landskap utan att vara normativa (Clemmensen; Daugaard & Nielsen, 2010, s. 24, s. 28 och s. 32). Resonemanget om omdömet förklarar författarna, som en typ av tänkande, som begränsar arkitekten i sitt arbete, då utvärderingar av platser ofta sker med hjälp av

¹ Thomas Juel Clemmensen, Morten Daugaard och Tom Nielsen är alla docenter vid Institutionen för landskap och urbanism vid Aarhus School of Architecture (Clemmensen, Daugaard, Nielsen 2010 s. 39)

enkla antingen/eller-slutsater, där det estetiska värderandet ofta blandas med ett etiskt omdöme av platsen. (Clemmensen; Daugaard & Nielsen 2010 s. 26).

Medvetna om omöjligheten i ett klart objektivt omdöme ser författarna dock, att det går att träna blicken och uppfattningsförmågan så att valet av perspektiv medvetandegörs så att omdöme och perspektiv korresponderar. Att se en plats som fullständigt bristfällig eller att uppfatta en plats som nästan bra är skillnaden mellan ett otränat och ett tränat öga. Omdömet nästan bra, skulle då vara icke-dömande, men, författarna problematiserar det egna resonemanget; någonstans måste dock arkitekten börja bedöma för att kunna förslå förändringar (Clemmensen; Daugaard & Nielsen, 2010, s. 26).

Clemmensen, Daugaard och Nielsen hämtar sina argument från urbanteoretikern Thomas Sieverts¹ som menar att designstrategin måste implicera en ny typ av kulturell medvetenhet, där invånarna på en plats upprättar en relation till sin omgivning. Att ha en relation till den plats där man lever gör det möjligt för en estetisk medvetenhet bland samma invånare. Den urbana strategin som författarna därför förespråkar handlar om att nya designinterventioner på olika sätt måste vara del i och medverka till kontakten till publika rum och multifunktionaliteten i dessa rum, kontakten och samhörigheten med andra urbana element, möjligheten att uppleva platser i olika hastigheter samt möjligheten till flera funktioner på en plats. (Clemmensen; Daugaard & Nielsen, 2010, s. 27)

Författarna föreslår, i enlighet med Sieverts teorier, därmed nya kategorier och de begrepp kategorierna är uppbyggda av, är så pass abstrakta att de är allmängiltiga, men så pass olika att de är applicerbara i olika situationer. Clemmensen, Daugaard & Nielsens strävan har varit att transformera en allmän värdegrund till begreppsliga riktlinjer för praktiskt arbete i en urban kontext (Clemmensen; Daugaard & Nielsen, 2010, s. 32).

¹ Thomas Sieverts, tysk urbanteoretiker, vars verk *Zwischenstadt. Zwischen Ort und Welt, Raum und Zeit, Stadt und Land* grundlägger författarnas resonemang kring förståelsen av den urbanitet i vilken vi alla lever (Clemmensen; Daugaard & Nielsen, 2010 s. 27).

DISKUSSION

De teoretiska perspektiven i arbetets inledning kan, tillsammans med de samtidsbeskrivningar som framställdes ovan, delas in i tre övergripande teman: etik/estetik/politik, problem och begrepp och kategorier. Dessa tre teman, tillsammans med de teoretiska perspektiven utgör den språngbräda från vilken artiklarnas innehåll fördjupas genom diskussion, med avsikt att kunna bredda förståelsen för landskapsarkitektens kontext. Mot vad eller hur riktar landskapsarkitekter sina blickar, hur bestäms och avgränsas en problematik, vad är angeläget? De teman som också är underrubriker, nedan, har fått benämningen angelägenheter, för att utvidga undersökningen och låta kontextbegreppet fortsatt vara i fråga.

Angelägenheter: etik/estetik/politik

Etik kan bara ses i relation till en handling, det är därför den i likhet med politisk filosofi brukar betecknas som praktisk filosofi, vid svenska universitet (Södertörns högskola, 2011[online]). Då landskapsarkitekten studerar, föreskriver eller planerar för ett förverkligande av den egna eller en gemensamt utvecklad idé, kan den i de flesta fall kallas pragmatisk. Detta är dock ett faktum som motsägs i samtalet mellan diskussionsdeltagarna i Artikel 3, där två av arkitekterna hävdar att arkitektur på felaktiga grunder kallas en praktik, då disciplinen i realiteten inte genomför praktiska projekt, utan borde förstås som en praktik vilken ägnar sig åt immateriella sociala och politiska frågor, vilka dessutom produceras på kontor i form av text, bild eller ritningar (HDM, 2010a, s. 111). Det går dock, detta till trots att ändå se verkens praktiska dimension. De politiska och sociala engagemangen, med etiska grundföresatser, har som mål att förändra både den egna praktiken och allmänhetens kunskap. En av arkitekterna menar att hans egen arkitekturforskning syftar till att skapa medvetenhet kring frågor som idag saknar företrädare, då de orsakats av samhällsutvecklingen, industrialiseringen och urbaniseringen, vars geopolitiska konsekvenser sällan går att spåra till någon särskild stat, organisation eller person (HDM, 2010a, s. 108).

Denna förflyttning från den egna praktiken till världen som kontext, där uppgifter och mål hittas utifrån en tolkning av vad världen behöver, kan följas genom ett antal artikelförfattares beskrivningar. Likt samtalet ovan blickar arkitekten ut i världen, transformerar intryck, till kunskap att förmedla, då målet inte bara är den egna praktikens tillgodogörande av fakta, utan att låta en bredare allmänhet bli informerad till större medvetenhet om världens tillstånd. I IFLA:s etiska kodex finns ett jämförbart förhållningssätt, då landskapsarkitekten bör arbeta ekologiskthållbart samt öka allmänhetens uppfattning och förståelse för miljön (IFLA, 2011e[online]).

När Elisabeth Meyer talar om estetik, i Artikel 6, handlar det om estetikens inneboende kraft att förändra människors medvetande (Meyer, 2008, ss. 9. 17). Meyer befäster landskapsarkitekturens ansvar, inte via IFLA:s förståelse, men med Brundtlandrapporten (Meyer, 2008, s. 11). Att praktiken bör arbeta för en hållbar utveckling finns det i texten ingen tvekan om. I artikeln innebär detta att landskapsarkitekturens båda kategorier, ekologi och estetik, skall verka i samma

riktning. Landskapsarkitekturen bör alltid själv vara hållbar, vad gäller material och teknik, men med estetiken som redskap, kan arkitekturen verka bortom sina egna gränser, då estetik kan låta platsers ekologiska system framträda, genom och ur samspelet och skillnaderna mellan det nya tillägget och den befintliga ekologiska situationen. En framträdelse som väcker en miljömedvetenhet om dessa system, hos en betraktare, och just denna medvetenhet är landskapsarkitektens överordnade ansvar (Meyer, 2008 ss. 15, 17 och 21).

Estetikens roll ur ett globalt perspektiv tas upp i Maria Hellström Reimers artikel, Artikel 9. Här är det designhandlingen som sådan som rannsakas. I likhet med Artikel 3 ovan, talas här om miljökonsekvenser ur ett globalt perspektiv. I artikeln åläggs designpraktiken en ny uppgift och den är att förstå design utifrån dess miljömässiga konsekvenser, vars utbredning kallas "eco-scapes" (Hellström Reimer, 2010, s. 24). I artikeln ifrågasätts möjligheten till att människor överhuvudtaget kan lösa miljöproblem med kreativ design, men däremot kan framvisandet av världen som den verkligen ser ut, ske genom en ekologiskt medveten estetik (Hellström Reimer, 2010, s. 27). Här agerar landskapsarkitekturen för en ekologisk medvetenhet, genom kontextuella verk, som till skillnad från Meyer, i Artikel 6, inte bara behöver framställa den specifika platsens ekologiska dimensioner, utan världen som den faktisk är i all sin bristfällighet. En performativ och ekologisk estetik är beskriven sådan att den har en aktiverande inverka på en betraktare, och öppnar för ett kritiskt synsätt på den situation som framvisas, något som genererar kunskap, nya innebörder och handling (Hellström Reimer, 2010, ss. 30-31 och 36).

Landskapsarkitekturen antar i Artikel 9. både ett miljöetiskt och ett socialt perspektiv. Sloterdijks fyrdelade relation mellan människa och världen kan därför här uppmärksammas. Den sista punkten av fyra, den som Sloterdijk menar är arkitekturens fält, är detta att vara-i något (Sloterdijk, 2009[online]). Ekologen Uexküll, kallade en arts ekologiska kontext för dess omvärld, dess miljö, dess vara-i (Sloterdijk, 2008, s. 44). Både för Sloterdijk och Uexküll är vi redan alltid i något, förstått som en rumslig kategori, tillsammans med andra människor och ting. Detta förhållande gäller människor, landskapsarkitekter inbegripna, som en grundförutsättning. Sloterdijk framhåller dock att arkitekter i sin profession förhåller sig till detta att vara-i, då de tänker genom materia. Sloterdijks resonemang är att detta vara-i handlar om det fysiska rummets beskaffenhet, och därför filosoferar arkitekter, tänker arkitekter, i och genom materian (Sloterdijk, 2009[online]). Detta kan ur ett etiskt perspektiv kan tolkas som ett fundamentalt ansvar, att tänka i och genom materia, att påverka människors rumsliga omvärld och i ett förlängt resonemang, genom Sloterdijk, påverka människan självt. IFLA, Meyer och Hellström Reimer kan också knytas till detta resonemang om ansvar i förhållande till materia; IFLA då dess etiska kodex i punkt 3.3 behandlar användandet och utvecklandet av hållbara material, och Meyer och Hellström Reimer då de båda knyter landskapsarkitekturen till en ekologisk kontext (IFLA 2011e[online]; Meyer, 2008 ss. 15, 17 och 21; Hellström Reimer, 2010, s. 24).

Tommas Juel Clemmensen, Morten Daugaard och Tom Nielsen ser, i Artikel 10, världen som förändrad och det är i denna förändring, här i urbana rum, som författarna uppmärksammar att gamla estetiska normer inte längre fungerar. Det estetiska

omdömet bör i artikeln inte grumlans av det etiska omdömet, av just etiska skäl (Clemmensen; Daugaard & Nielsen, 2010, s. 24). En plats kan kvalificeras som otillräcklig om arkitekten använder inadekvata bedömningskriterier för denna (Clemmensen; Daugaard & Nielsen, 2010, s. 26). Artikeln kritiserar därmed den egna professionens möjlighet att förstå en rumslig samtidighet, Latours transformerade tidsbegrepp. Latour betonar hur komplext sammanflätade rum är såväl tidsligt som rumsligt. Det finns mer och mer ting att ta hänsyn till och tiden är ständigt närvarande i dessa ting (Latour, 2005, s. 40).

Det går också att infoga IFLA:s hållning till platsens kvaliteter, i förhållande till Artikel 10. IFLA:s etiska kodex, handlar om att se, bevara, förvalta och utveckla platsspecifikt, något som också inbegriper en humanistisk värdegrund (IFLA, 2011e[online]). I Artikel 10, beskrivs världen som organiserad på nya och ovana sätt, något som kräver omprövning av gamla föreställningar (Clemmensen; Daugaard & Nielsen, 2010, s. 24). Denna trägna rörelse av iakttagande av världen vilket ständigt leder till revidering av begrepp kan tyckas oändlig och oändligt svår, men lättare i detta fall med en etisk måttstock och pragmatisk målbild. För artikelförfattarna gäller det planering av en mer hållbar urban livsmiljö (Clemmensen; Daugaard & Nielsen, 2010, s. 26). Frågan är dock hur nya kategorier och begrepp, hur abstrakta och olika de än är, kan vara användbara i en föränderlig samtid?

Angelägenheter: problem

I den teoretiska bakgrunden, går det att urskilja ett gemensamt ämne och det är med problemet eller bristen som arbetsmetod och kunskapsmotor. Fischer börjar med att beskriva vad han kallar det arkitektoniska tänkandet eller designtänkande. Fischer menar att designern har för vana att anta en uppgift som ett problem och utifrån detta betraktelsesätt hitta lösningar. De metoder som utvecklas ur problemtänkandet, är för Fischer, alltid anpassade till problemet självt och är på så vis lika flexibla och dynamiska som manifesterande av sig själva i en omvärld (Fischer, 2000, ss. 4-5). Arkitekten avgör nämligen vad som är problemet, problemet kan med andra ord sägas vara både det som tolkar och bestämmer en kontext.

Johnson Scott, i Artikel 5, menar att arkitekturpraktiken idag ägnar sig åt att lösa så kallade verkliga problem, i världen (Johnson, 2010, s. 84). Johnson går ett steg till i sin beskrivning av dessa verkliga problems uppkomst, då han med arkitekturhistoriska referenser menar att arkitekter idag vänt fokus från formande av ting till formulerande av problem (Johnson, 2010, s. 85). I likhet med Fischer, menar artikelförfattaren att problem inte kommer först, det handlar om att välja synsätt, eller som i forskarvärlden, formulera en frågeställning. I artikeln sker själva problemformulerandet i forskarlag, sammansatta av olika discipliner, där lösningen också tillåts influeras av de olika disciplinerna (Johnson, 2010, s. 91). I Fischers fall är sammansättningen av laget ett sätt att upprätthålla den egna professionen. Att kunna leverera designlösningar på problem arkitekten själva ställt upp och på så vis hitta medarbetare att lösa problemet tillsammans med, menar Fischer, gör arkitekten sig själv outhärlig, inom vilket fält som helst (Fischer, 2000, s. 8).

I de artiklar som återgav samtal mellan formgivare och arkitekter eller landskapsarkitekter emellan, Artikel 3 respektive 4, diskuteras också tvärdisciplinärhet och problem. Sökandet och upptäckandet av problem var något som i Artikel 3 beskrevs som supradisciplinärt (HDM, 2010a, s. 107). Problemet som sådant, har i denna arkitekts ögon, ingen ämnesmässig hemort, där problemet finns finner vi arkitekten, eller är det samtidigt tvärt om, där arkitekten är, är också problemet? I samma samtal fanns också en mer traditionell hållning till samarbeten mellan discipliner, där arkitekter behöver ta hjälp av andra discipliner för att kunna förverkliga sina egna projekt, det vill säga genom byggare, anläggare, ingenjörer och så vidare (HDM, 2010a, s. 108).

Då landskapsarkitekter samtalar i Artikel 4, närmar de sig ”problemet”, från olika håll. Landskapsarkitektens generella kunskap tas upp som en av huvudorsakerna till att kunna uppfatta problem men också förmågan att samla en adekvat expertisgrupp till att lösa dessa. Men själva det faktum att landskapsarkitekter arbetar tvärdisciplinärt, menar de diskuterande landskapsarkitekterna, gör att kontoren för att vara mest effektiva, redan består av blandade discipliner (HDM, 2010b, s. 14). På så sätt är den samlade kunskapen bakom problemformulerandet, jämför Artikel 5 ovan, inte längre specifikt landskapsarkitektoniskt men en samsyn, och lösningen är därför också gemensam. Vad som här kan konstateras är att landskapsarkitektdisciplinen låter sig influeras av andra kunskapsfält, vilket kan sägas breddar disciplinen efter varje genomfört projekt. Det är för att tolka samtalet endast problemet självt som kan tänkas utgöra landskapsarkitektens gräns överhuvudtaget, disciplinen kan så att säga beskrivas vara upplöst i problemet.

När Peter Sloterdijk resonerar kring ämnet problem, undersöker han de fysiska rum vilka bestämmer vad det är att vara människa, han kallar dessa sfärer (Sloterdijk, 2009[online]). Luften vi andas, är ett livsuppehållande rum som idag inte kan tas för givet. Sloterdijk menar att det är brister, på ren luft, eller som exemplet ur Artikel 2, artförluster eller brist på demokrati, som gör oss uppmärksamma på nya saker. Bristen, avsaknaden och förlusten av något är vår tids viktigaste källa till kunskap, menar Sloterdijk (Sloterdijk, 2008, s.46). Den tendens som Sloterdijk beskriver går att tolka, inte enbart som positiv, vi lär oss att förklara, och rekonstruera dessa förlorade sfärer, men kan vi rekonstruera ett tillstånd av självklarhet? Något som en gång blivit explicit kan inte träda tillbaka in i bakgrunden, till de självklara förutsättningarnas tillstånd, även om arkitekter är, som Sloterdijk uttrycker det, särskilt bra på detta (Sloterdijk, 2009 [online]).

En förlust, en brist eller ett problem, som satts i förgrunden av många artikelförfattare är hållbarhet. Sorkin, Meyer och Hellström Reimer gör det allra tydligast, i Artiklarna 2, 6 och 9. Sorkin, i Artikel 2 ser en analogi mellan biologisk diversitet och staden som den mest divers livsmiljön för människor. Den faktiska brist som uppstår i snabbt växande städer, är en brist på demokrati, då det inte görs möjligt för dessa nya invånares delaktighet i sin stads utveckling (Sorkin, 2009, ss. 11 och 15). Det är också denna artikel som allra starkast beskriver en oro inför en ohållbar stadsutveckling och en oro för planerares likafullt ohållbara förhållande till denna.

I Artikel 6 framställs landskapsarkitekturens grundläggande koppling mellan ekologi och estetik och att landskapsarkitekturen i skapandet av landskap alltid självt måste vara hållbar (Meyer, 2008, s. 15). I Artikel 9 ser problemformuleringen ut så här: all design inkluderar i sig ekologiska konsekvenser och det är dessa ekologiska konsekvenser som är designens brinnande angelägenhet. Ty designen kan i lika hög grad vara medskapare av en försämrad miljö som lösningen på ett miljöhot, designen självt är här problemet (Hellström Reimer, 2010, s. 24).

Hot, terror, olyckor, förstörelse, fungerar enligt Sloterdijk(2008) som brister i världen. För Latour, transformeras dessa brister till oro och bekymmer, mänsklighetens starkaste kitt. Bekymmer blir, förklarar Latour, gemensamma angelägenheter, de mest stabila tingen i världen, då de har de mest intrikata sammansättningarna. Latour menar att ett problem är sammansatt av så många människors olika passioner, åsikter, indignationer eller möjliga lösningar, vilket gör dem till starka konstruktioner (Latour, 2005, ss. 14-15[online]; Latour, 2010, s. 7[online]). Utifrån detta går det att fråga sig om det är så att landskapsarkitekturens tvärdisciplinäritet också orsakas av att fler och fler människor intresserar sig för samma problem. Att flera kontexter slås samman till en, genom ett gemensamt bekymmer.

Med hjälp av att förstå världen utifrån dess ekologiska regler, dess organiskhet och komplexitet, beskriver Fischer, Sloterdijk, Sorkin(Artikel 2) och Hellström Reimer (Artikel 9) en mycket instabil värld. Då jordklotets olika processer och landskap, bara är en skalförskjutning, kan också IFLA:s själva definition av landskapsarkitektur tolkas som en profession vars uppgift är att förändra, bevara och förvalta en till sin natur instabil plats(IFLA 2011f[online]); ett landskap som lider av materiella och biologiska brister, eller en förlorad värld som möjligtvis kan rekonstrueras, och i denna situation finner landskapsarkitekturen sina möjligheter och sina etiska imperativ, vilka beskrevs i delavsnittet ovan. Att fundera kring här är åter Sloterdijks resonemang: skulle dessa imperativ endast kunna uppstå ur en brist?

Angelägenheter: begrepp och kategorier

Design som metod är vad Fischer beskriver som arkitekturens sätt att tänka (Fischer, 2000, s.5). När Fischer skriver att arkitekter måste upprätthålla behovet av sig själva, så syftar han på arkitekturen som en problemslösande praktik(Fischer, 2000, s 7). Hur och vad denna arkitektoniska metod är och innebär, går Fischer inte närmare in på, mer än att konstatera att det handlar om ett varierat sätt att tänka på problem. Vad Fischer ändå framvisar, är möjligheten att arkitektpraktiken inte behöver avgränsa sin kontext, till en fysik plats. Den kan bestämmas av begrepp, kategorier eller metoder, genom vilkas glasögon arkitekten blickar på världen och på så vis bestämmer en kontext.

Joe Brown(2007), i den första artikeln, menar att sfären av begrepp och tankar, vilka influerar arkitekten i sitt arbete, är lika rörliga och adaptiva som de system landskapsarkitekten jobbar med. I artikeln hittas med hjälp av biologins terminologi de metaforer som kan förklara arbetssättet hos en profession under utveckling. Här får landskapsarkitektens erfarenheter av att arbeta med ett så dynamiskt material som hållbarheten hos komplexa adaptiva system också återspegla sig i professionens

arbetsmetod. Landskapsarkitekter måste se möjligheten i att tillföra tankegods till en global idésfär som ett sätt att göra röst för den egna professionens angelägenheter, hållbara system, men också genom detta generera en teorigrund till professionen vilken kan göra den starkare internt (Brown, 2007, s. 78).

På samma gång gör artikeln tydligt att den landskapsarkitektoniska teorin måste hämta kunskapsmaterial i en global sfär av idéer, där den egna idén är lika delaktig som andra, för att göra sin egen disciplin tydligare för andra. Liknande resonemang för Adnan Kaplan i Artikel 8. Disciplinen bör stärkas i förhållande till andra, så att de särskilda kunskaper som landskapsarkitekter kan bidra med framträder, inte bara för landskapsarkitektdisciplinen självt men också för andra. (Kaplan, 2009, ss. 57-58). Artikel 8 hittar på samma sätt som Artikel 1, en förståelse av yrkets avgränsning och roll i landskapsarkitektens material, landskapet, eller som det beskrivs i Artikel 1 komplexa adaptiva system.

Artiklarna låter också en föreslagen utvecklad landskapsarkitektonisk terminologi vara drivande och vägledande för professionen i relation till andra discipliner, trots att artikelförfattarna är medvetna om landskapsbegreppets omfattning och att andra discipliner ryms och berörs inom dess beskrivning (Kaplan, 2009, s. 57; Brown, 2007, s. 79).

IFLA kan här sägas ta ställning för ett jämlikt och ömsesidigt förhållande mellan discipliner. I de samarbetsavtal som slutits mellan IFLA och andra organisationer uttrycks ansträngningar för en gemensam utveckling av medlemmarnas verksamheter (IFLA 2011b[online]; IFLA, 2011c[online]; IFLA, 2011d[online]). Organisationen formulerar också i sin etiska kodex, verksamhetsfältet som disciplinöverskridande, där förebyggande arbete för människors hälsa eller bevarandet av historiska miljöer tas som exempel (IFLA 2011e[online]).

Frågan om interdisciplinärhet har redan behandlats, i delavsnittet ovan, utifrån problemet som angelägenhet. Men när nu angelägenheten tolkas utifrån kunskapens eller begreppens horisont, kan Latours förståelse av tinget användas (Latour, 2005, 19). Latour menar att de ting vi oroar oss för och håller för angelägna, måste ses i all dess sammansatthet (Latour, 2005, s. 15). Han menar att ting inte längre är fakta, utan att ting är sammansatta av så många olika lager av information, materialitet och nätverkighet att de därför också i sig själva bereder väg för diskussion och kompromisser (Latour 2005, ss. 15-16 och 19; Latour 2010, ss. 4-6[online]). Vi kan här se landskapsarkitekturens kunskap från två håll. För det första är skribenternas, Artikel 8 och 1, belysning av landskapsbegreppet, en plats där många olika kategorier av professioner möts, något som ges som en förklaring för de tvärdisciplinära möten som blivit allt vanligare. Det går också att se begrepp i sig, utifrån andra synsätt. Latours resonemang skulle kunna ge följande förklaring; att vilja bestämma ett begrepp måste betyda att begreppet är angeläget, det samlar människor och tankar, i all sin komplexitet, men att söka konsensus, det vill säga omvandla ting till faktum, är omöjligt då det till sin natur är sammansatt.

I samtalet, i Artikel 4, ger röst åt att landskapsarkitektens kunskap kan och är så bred att den omfattar en grundlig förståelse av komplexa system (HDM, 2010b, s. 21). Samma typ av generell kunskap gör landskapsarkitekten oberoende av andra

discipliner, vilket beskrivs i Antje Stokman, Sabine Rabe och Stefanie Ruffs artikel, nr 7. Här hjälps dock landskapsarkitekten av den metod, något vi kan kalla ett sikte, genom vilket en lämplig sökarblick riktas (Stokman;Rabe & Ruff, 2008, s. 33). Det är metoden, en icke linjär kartläggning som utgör grunden för landskapsarkitekten, att producera visioner och strategier igenom. Den formar också det landskapsarkitektoniska tänkandet (Stokman;Rabe & Ruff, 2008, s. 39). Metoden anger vad, hur och mot vart, en viss kunskap kan produceras, men landskapsarkitekten behöver inte, i denna artikel, beblanda sig med andra discipliner eller tillföra kunskap från andra håll utom från den hon själv kan insamla.

Tommas Juel Clemmensen, Morten Daugaard & Tom Nielsen, i Artikel 10, menar att en förändrad värld har lett till att arkitektens begreppsvärld inte längre kan sägas vara giltig. Nya platser, nya strukturella system, inbegriper en estetisk upplevelse som inte motsvaras av de begrepp som används idag, då dessa är utvecklade ur ett helt annat estetiskt sammanhang. Nya begrepp kan därför också i detta fall hjälpa arkitekten att utföra en mer objektiv bedömning, vilket enligt artikeln också är bättre rent moraliskt (Clemmensen; Daugaard & Nielsen, 2010, s. 24). Här får användandet av begrepp konsekvenser för arkitektens socioekologiska kontext, men stärker också arkitektens professionalitet och dess huvudmål, hållbara städer.

Material- och metodkritik

Inga av de dokument som används i uppsatsen kan sägas vara skrivna utifrån den frågeställning som behandlas här. Vad som sker genom uppsatsen är en ny läsning av dessa texter, utifrån uppsatsens frågeställning. Var gränsen går mellan ett relevant dokument och ett allt för svårtolkat dokument har också varit ett av uppsatsens problem detta och rör både material och metod. I ett tidigt skede, redan vid genomläsningarna av tidskriftsmaterialet, valdes *Nordisk Arkitekturforskning* bort. I jämförelse med de andra tidskrifterna, innehåller artiklarna i *Nordisk Arkitekturforskning* forskningsmaterial inom snävare ämnesområden. Att analysera detta artikelmaterial hade inneburit en högre grad av tolkning, än i de resterande dokumenten. Beskrivningar av den landskapsarkitektoniska kontexten hade fått undersökas mellan raderna eller läsas genom författarnas egen kontext, och inte genom texten som sådan, en hermeneutisk djupdykning, vilket hade varit ett arbete som legat utanför ramen för uppsatsen. Denna erfarenhet får beskriva hur och var denna gränsdragning mellan ett användbart och icke användbart material gått till.

Avsikten med valet av *Nordisk Arkitekturforskning* var att få ett bredare spektrum av artiklar att välja bland, samt att få den nordiska arkitekturfären belyst. Då både svenskar och andra nordiska nationaliteter sitter med som redaktionsstyrelse för *Journal of Landscape Architecture* och artiklar med nordiska skribenter finns med bland det slutgiltiga materialet, innehåller uppsatsen ändå det avsedda perspektivet.

Det går att följa, att texterna i *Harvard Design Magazine* riktar sig till byggnadsarkitekter och handlar om bebyggelsearkitektur och dess tradition, historia och teorigrund, bortsett från Artikel 4 som refererar ett samtal mellan landskapsarkitekter. Huruvida dessa artiklar gör frågeställningen rättvisa är redan

förklarat genom min genomgående behandling av arkitektur, landskapsarkitektur och fysiskplanering som begrepp. Thomas R. Fischer, Peter Sloterdijk och Bruno Latour, skiljer inte heller dem på arkitekter och landskapsarkitekter, men tillför istället en förskjutning av fokus, så att nya aspekter tillförts till diskussionsdelen, utan att för den sakens skull hamna utom ramen för uppsatsens frågeställning.

De fyra teoretiska perspektiven och de valda artiklarna är i lika hög grad anpassade till uppsatsens frågeställning som de ger en variation inom ämnet. Valet av material har skett genom en ömsesidig flexibilitet, där valet av den ena artikeln eller teoretikern påverkat valet av den andra. Peter Sloterdijk och Bruno Latour, skriver dock inom samma ämnesområde och behandlar delvis samma problematik, denna likhet har bidragit både till en fördjupad läsning av författarna genom varandra, samtidigt som både likheter och olikheter dem emellan har hjälpt till i förståelsen av IFLA:s dokument och Fischers resonemang, lika mycket som deras resonemang varit delaktiga i artikelgenomgången.

I den teoretiska bakgrunden gjordes en indelning mellan en mer pragmatiskt och arkitekturpraktikförankrad teoridel och en filosofisk/antropologisk/estetisk del, denna indelning kan i uppsatsen endast användas som en teoretisk vetenskap, då uppsatsen genom sina teman överskrider denna uppdelning. I uppsatsen märks hur de båda kan kombineras för att fördjupa ett resonemang och avståndet mellan Tomas R. Fischer/IFLA och Peter Sloterdijk/Bruno Latour visade sig vara, då de sattes i relation till artiklarna, kortare än förväntat.

Den största svårigheten har varit att hela det använda textmaterialet är skrivet på engelska. Detta har inneburit ett större moment av tolkning, såväl den ordagranna förståelsen som den innehållsmässiga. Då detta är en textanalys som rör innehåll, begrepp och resonemang är således den språkliga översättningen den komponent som hade klarats bättre med mer tid eller om texterna varit på svenska.

Metoden att använda och gruppera analysmaterialet tematiskt har varit ett sätt att hitta likheter men också märka variationer inom temat. Avsikten med analysen var att låta olika röster beskriva landskapsarkitektens kontext och då skulle en tematisk uppdelning kunna vara det motsatta, det vill säga gruppera och på så vis reducera mångfalden. Vad temagrupperingen dock gör är att vidare analysera artiklarnas, beskrivningarnas innehåll då de sätts både i relation till temat men också i relation till de teoretiska perspektiv som i förening med artiklarna frambringat temat.

Det går slutligen att ställa den grundläggande frågan: hade en annan problemformulering eller ett annat material hjälpt till att nå uppsatsens mål och syfte? Genom att ställa frågan på ett mer övergripande plan, detta om kontext, har denna resulterat i en typ av litteraturstudie som låtit hålla frågan öppen. Kontextbegreppet, förblir svårfångat i uppsatsen, men förankras genom att diskuteras som det som på olika sätt avgränsar praktiken, hur textförfattare bestämmer en kontext med hjälp av olika målbilder, synsätt och metoder. Kontext, kan för att låna Latours(2010[online]) förståelse av nätverk, vara både ting och begrepp, något som uppsatsen också visar och har därmed gett ett brett mångfacetterat resultat som implicerar fortsatta studier. Utifrån uppsatsen går det att begränsa frågeställningen till ett smalare ämne. Det går

också att med den här uppsatsens fråga läsa andra dokument som en del i en fortsatt progression av ämnet.

Avslutande reflektion

Med tanke på alla de resonemang som anförts ovan, som rör beskrivningar av landskapsarkitektens möjliga perspektiv på sin kontext, går det att tala om själva innebörden av att välja kontext. Att välja synsätt innebär att ta sig en uppgift, att anta en roll, att axla ett ansvar. Helsing Almaas(2011) menar att formandet av framtiden beror på hur vi ser på vår historia och nutid. Här kan detta formuleras; att välja kontext är att välja uppgift och att välja uppgift är att välja framtid. Den komplexitet som landskapsarkitekten (något som inte är förbehållet enbart landskapsarkitekter) kastas in i, där hon dessutom har en tvärvetenskaplig grund, gör att yrkets specifika angelägenheter har fått många olika definitioner, vilket också var uppsatsens mål. Några av dessa angelägenheter vill jag reflektera kring för att kunna diskutera hur landskapsarkitektoniska angelägenheter kan omformuleras till just möjliga landskapsarkitektoniska uppgifter.

Ämnet ansvar och samhällsansvar, har genomsyrat ett flertal av artiklarna samt i IFLA:s(2011f [online])definition av yrket och dess etiska kodex. I dessa texter beskrivs ett ansvar som sträcker sig utanför yrket självt men som istället handlar om att utifrån den egna professionen tolka och förmedla sin kunskap om hållbarhet, ekologisk som social och det går att tolka ekonomiska fördelar med en sådan hållning, för att dels väcka allmänhetens miljömedvetenhet men också att väcka allmänheten till handling. Ansvaret för den egna kunskapen hamnar här endast som ett syfte att fullfölja denna uppgift. Hur denna kunskap förvaltas och utvecklas skulle därför också forma praktiken.

Vi kan här med hjälp av Sloterdijk(2009) också se samhällsansvaret utifrån kategorierna rum och materia. Då arkitekter arbetar med de rum och den materia som också andra lever och formas i, utgår här ett fundamentalt ansvar, ett ansvar som går bortom den egna praktikens utveckling. Eller, så är den egna praktikens progression, i samklang med dessa rum och dessa andra människor och ting?

Angelägenheten i att använda adekvata begrepp genom vilka praktiken kan analysera och välja kontext formuleras på två sätt. För det första: utvecklandet av begrepp genererar nytillskott till en global tankesfär, genom vilken praktiken kan påverka sig själv och andra. För det andra: genom begrepp kan den egna professionen formas och utvecklas och bli tydligare gentemot andra. Det första och det andra kan dock sägas vara ömsesidiga och önskvärda, i de fall begrepp är i ständigt omformulerande för att kunna generera en praktik i resonans med en föränderlig omvärld.

Som en sista reflektion kring landskapsarkitektens kontext och val av uppgift, kommer problemet med problem. Att se problem kan förstås som att lyfta fram en brist och sedan utradera denna brist genom att göra något fullkomligt igen. Frågan är dock mångbottnad. Finns ett problem? Om svaret är ja: vilket är problemet, vem väljer det och hur löses det? Antingen är det landskapsarkitekten som autonomt upptäcker

problemet och löser det själv, eller så förskjuts problemformulerandet gradvis mot att både upptäckas, formuleras och lösas interdisciplinärt. Hur det än är så är problemformulerandet gränsen för kunskap, då det inte är den egna disciplinen som begränsar lärandet utan vad som krävs för att lösa problemet. På så sätt handlar det om att samla adekvat kunskap snarare än att bestämma vad som tillhör det specifikt landskapsarkitektoniska vetandet.

Vad som kan följas via reflektionerna kring ansvar, begrepp och problem är att landskapsarkitekturdisciplinen är i ständig relation till andra discipliner. Kanske är det så att det rör sig om gemensamma problem, eller att världens tillstånd i sin instabilitet måste forma och omformar alla begrepp och kategorier. Detta att låta sig influeras, uttrycker Joe Brown(2007) i sin artikel, handlar om anpassningsförmåga, och kanske är det inte fel att tänka, som många av författarna ovan gjort, i biologins termer, att detta är sätt att överleva och inte gå under. För Brown handlar detta om att lyssna utan rädsla, att acceptera och interagera med nya idéer. Att förhålla sig till sin kontext dynamiskt är på så vis att kontinuerligt omtolka sin situation. Att fråga vad som är landskapsarkitektens kontext kan vara ett sätt att leta en uppgift och hitta en roll och frågan är fundamental då kontexten alltid är inbegripen men aldrig bestämd. Med begrepp och metaforer som nätverkig, ting, skum och hybrider, träder kopplingar, samboende och assemblage fram i förgrunden, vars delar och helhet beror på varandra, och som dess författare redan implicerat är det i dessa konstruktioner det går att leta efter pågående processer och börja förmoda framtida.

Uppsatsens frågeställning är: Hur beskrivs landskapsarkitektens kontext? Utifrån denna frågeställning vill jag dock också lyfta ytterligare ett sätt att förstå innebörden av att välja kontext; och det är betydelsen av valet självt. Ur en komplex situation springer också nödvändigheten av ett val. Behovet av avgränsning kan sägas födas ur oordning. Artiklarna och diskussionsavsnittet beskriver olika avgränsningar och synsätt på kontext, och dessa beskrivningar är resultat av ett bakomliggande val. På samma sätt går det också att se själva uppsatsfrågan, att den sprungit ur sammansatta förhållanden eller förvirring. Uppsatsfrågeställningen behövs, både för att förklara vad som kan vara en landskapsarkitekts kontext och visa fram exempel på detta, men allra mest för att uppmärksamma på att själva valet, då vi kan sägas befinna oss i en situation som med Sloterdijks(2008) ord aldrig mer kan tas för självklar. Det är i frågan om valet, i kraft av valet och ur valet som en kontext framträder och går att ta sig an. Att själva detta ”vad?”, ”vad är min kontext?”, måste väljas medvetet.

Om kontext, både är ting och begrepp, både är materiella förhållanden och synsätt, angelägenheter eller kopplingar, och jag tror att det går att ha nytta av en sådan förståelse, kan själva valet av kontext förvaltas på samma sätt. Det kan handla om att bevara, utveckla och förvalta det medvetna valet i och genom praktiken, och ställa sig frågan om det finns drivkrafter bortom en personlig undran, praktikens tvärvetenskapliga karaktär eller världens skeenden, som skulle kunna låta valet bestå?

KÄLLFÖRTECKNING

Elektroniska källor:

ASLA, American Society of Landscape Architecture. Hemsida (2011) [online], tillgänglig via: <http://www.asla.org/nationalmall/brown.html> [2011-05-13]

Britannica Online Encyclopedia (2011) [online], tillgänglig via: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/227672/Sir-Patrick-Geddes> [2011-05-13]

IFLA, International Federation of Landscape Architecture, Hemsida (2011a) [online], tillgänglig via: http://www.iflaonline.org/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=50 [2011-04-28]

IFLA, International Federation of Landscape Architecture (2011b) *Agreement between The International Union of Architects and The International Federation of Landscape Architecture* [pdf], tillgänglig via: http://www.iflaonline.org/images/PDF/GeneralDocument/UIA_IFLA_MoU2006.pdf [2011-04-28]

IFLA, International Federation of Landscape Architecture (2011c) *Agreement between The International Federation of Landscape Architecture (IFLA) and The International Federation of parks and recreation administration (IFPRA)* [pdf] tillgänglig via: http://www.iflaonline.org/images/PDF/GeneralDocument/IFPRA_IFLA_MoU_2008.pdf [2011-04-28]

IFLA, International Federation of Landscape Architecture (2011d) *Cooperate Agreement between the International council on Monuments and Site (ICOMOC) and International Federation of Landscape Architecture (IFLA)* [pdf], tillgänglig via: http://www.iflaonline.org/images/PDF/GeneralDocument/ICOMOS_IFLA_MOU_September2008.pdf [2011-04-28]

IFLA, International Federation of Landscape Architecture (2011e) *IFLA Code of Ethics* [pdf], tillgänglig via: <http://www.iflaonline.org/images/PDF/landscapeArchi/IFLACodeofEthics.pdf> [2011-04-28]

IFLA, International Federation of Landscape Architecture (2011f) *Definition of the Profession of Landscape Architect for the International Standard Classification of Occupations /International Labour Office / Geneva* [pdf], tillgänglig via: <http://www.iflaonline.org/images/PDF/landscapeArchi/ladefinalversion30.pdf>

Jonson Fain, Hemsida (2011) [online], tillgänglig via:
<http://www.johnsonfain.com/firm/scott-johnson> [2011-05-12]

Malmö Högskola, Hemsida (2011) [online], tillgänglig via:
<http://www.mah.se/Nyheter/Nyheter-2011/Maria-Hellstrom-Reimer-ny-professor-pa-K3/> [2011-05-12]

Michael Sorkin Studio, Hemsida (2011) [online], tillgänglig via:
<http://www.sorkinstudio.com/companyprofile.htm> [2011-05-12]

Latour, Bruno, Hemsida (2011) [online], tillgänglig via: <http://www.bruno-latour.fr/> [2011-05-13]

Latour, Bruno (2008) 'A Cautious Prometheus? A Few Steps Toward a Philosophy of Design (with Special Attention to Peter Sloterdijk)' [pdf], tillgänglig via:
<http://www.bruno-latour.fr/articles/article/112-DESIGN-CORNWALL.pdf> [2011-04-04]

Latour, Bruno (2010) 'Networks, Societies, Spheres: Reflections of an Actor-
°©-network Theorist' [pdf], tillgänglig via: <http://www.bruno-latour.fr/articles/article/121-CASTELLS.pdf> [2011-05-11]

Sloterdijk, Peter (2009) 'Spheres Theory: Talking to Myself about the Poetics of Space' [online], tillgänglig via: <http://beyondentropy.aaschool.ac.uk/?p=689> [2011-05-10]

Staatliche Hochschule für Gestaltung Karlsruhe, Hemsida (2011) [online], tillgänglig via: <http://www.hfg-karlsruhe.de/> [2011-05-13]

Södertörns högskola, Hemsida (2011) [online], tillgängligt via:
<http://webappo.sh.se/C1256C93006BD8E9/tmt.view/98D86036ED68943AC1256F00003320EA?open&ref=/C1256C8A0066623D/4667C38FDBB16DE5C1256C95003CD2B9> (2011-05-19)

The Jane Jacobs Homepage (2011) [online], tillgänglig via:
<http://bss.sfsu.edu/pamuk/urban/bio.html> [2011-05-13]

Thomas Homer-Dixon, Hemsida (2011) [online], tillgänglig via:
<http://www.homerdixon.com/biography.html> [2011-05-13]

University of Virginia, Hemsida (2011) [online], tillgänglig via:
<http://www.arch.virginia.edu/faculty/ElizabethMeyer/> [2011-05-12]

Tryckta källor:

- Andrén, Maria & Rosenqvist, Mia Maria (red.) (2006) *Uppsatsens mystik – om konsten att skriva uppsats och examensarbete*, Uppsala: Författarna och Hallgren & Fallgren Studentförlag AB.
- Brown, Joe (2007) 'Landscapes as Coplex Adaptive Systems. Vital New Territories for Design and Planning', *Harvard Design Magazine*, nr 27, ss. 77-79.
- Burnard, Philip (1991) 'A method of analyzing transcripts in qualitative research', *Nurse Education Today*, vol. 11, ss. 461-466.
- Clemmensen Juel, Thomas; Daugaard, Morten och Nielsen, Tom (2010) 'Qualifying urban landscapes' *Journal of Landscape Architecture*, nr 2, ss. 24-39.
- Davidsson, Bo & Patel, Runa (2003) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, Lund: Studentlitteratur.
- Elden, Stuart & Mendieta, Eduardo (2009) 'Being-with as making worlds: the 'second coming' of Peter Sloterdijk' *Environment and Planning D: Society and Space*, vol. 27, ss. 1-11.
- Filosoflexikonet* (1988) Stockholm: Bokförlaget forum AB.
- Fisher, Tomas R (2000) *In the Scheme of Things. Alternative thinking on the Practice of Architecture*, Minneapolis/London: University of Minnesota Press.
- HDM, Harvard Design Magazine (2010a) 'Landscape Architectural Practice Now', *Harvard Design Magazine*, nr 33, ss. 6-21.
- HDM, Harvard Design Magazine (2010b) 'Idea-Driven Practices' *Harvard Design Magazine*, vol.1, nr 32, ss. 106 -113.
- Heidegger, Martin (1992) *Varat och tiden. Del 1*, Göteborg: Bokförlaget Daidalos.
- Hellström Reimer, Maria (2010) 'Unsettling eco-scapes: aesthetic performances for sustainable futures' *Journal of Landscape Architecture*, nr 1, ss. 24-37.
- Helsing Almaas, Ingerd (2011) 'Framtiden ligger bak oss- Arkitekturens år', *Arkitektur N*, nr 01, s. 9, ISSN 1504-7628.
- Holme, M. Idar & Solvang, K. Bernt (1999) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Lund: Studentlitteratur.

Johnson, Scott (2010) 'Once Theory to Practice, Now Practice to Theory?' *Harvard Design Magazine*, nr 33, ss. 82-91.

Kaplan, Adnan (2009) 'Landscape architectur's commitment to landscape concept: a missing link?' *Journal of Landscape Architecture*, nr 1, ss. 56-65.

Latour, Bruno (2005) 'From realpolitik to Dingpolitik or how to Make Things Public' i *Making Things Public. Atmospheres of Democracy*, Latour, Bruno, Weibel, Peter (red.) Karlsruhe: ZKM Centre for Art and Media Karlsruhe & Massachusetts: MIT Massachusetts Institute of Technology ss 14-41.

Meyer, Elisabeth (2008) 'Sustainable beauty. The performance of appearance. A manifesto in three parts.' *Journal of Landscape Architecture*, nr 1 ss 6-23.

Sloterdijk, Peter (2008) 'Excerpts from Spheres III. Foams' *Harvard Design Magazine*, nr 28 ss. 38-52.

Sorkin, Michael (2009) 'Eutopia Now!' *Harvard Design Magazine*, nr 31 ss. 6-21.

Stokman, Antje; Rabe, Sabine, & Ruff, Stefanie (2008) 'Beijing's New Urban Countryside- Designing with Complexity and Strategic Landscape Planning' *Journal of Landscape Architecture*, nr 2 ss.30-45.